

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Preventivní programy ve vybraných Nízkoprahových
zařízeních pro děti a mládež v Jihočeském kraji**

bakalářská práce

Autor práce: Klára Prokopová
Studijní program: Rehabilitace
Studijní obor: Prevence a rehabilitace sociální patologie
Vedoucí práce: Mgr. Tereza Koutská

Datum odevzdání práce: 2.5.2013

Abstrakt

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jsou službou poměrně mladou a etablovanou. K rozvoji tohoto zařízení v České republice došlo na konci devadesátých let dvacátého století. Posláním Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež je pomoci dětem a mládeži, od 6 do 26 let, ze sociálního vyloučení a z méně podnětného prostředí prostřednictvím různých volnočasových aktivit. Usilují o pozitivní změnu ve způsobu jejich života a dále se snaží přispívat k jejich sociálnímu začlenění. Nabízí odbornou pomoc a vytváří bezpečné prostředí, a tím umožňují klientům svěřit se a řešit se sociálními pracovníky své problémy.

Téma Preventivní programy ve vybraných Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v Jihočeském kraji jsem si vybrala na základě mé praxe v zařízení tohoto typu. Během mého studia na Jihočeské univerzitě jsem v rámci praxe navštívila několik zařízení, zabývajících se různou problematikou, ovšem Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež mi připadalo nejvíce atraktivní. Oslovila mne pracovní náplň sociálních pracovníků i cílová skupina, na kterou se toto zařízení zaměřuje. Jelikož jsem se během praxe aktivně podílela na chodu zařízení, pronikla jsem i do problematiky utváření preventivních programů pro klienty. Preventivní činnost považuji za velmi důležitou součást Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, proto jsem se rozhodla, že svou bakalářskou práci zaměřím právě ni.

V teoretické části mé bakalářské práce se zabývám Nízkoprahovým zařízením pro děti a mládež od jejího vzniku, přes poslání tohoto zařízení a vytyčené cíle. Větší pozornost věnuji cílové skupině, tedy dětem a mládeži, jelikož se jimi zabývá můj výzkum. Dále uvádím legislativní ukotvení zařízení a popisuji metody a intervence, které jsou zde realizovány. Do práce jsem zahrнула i faktory ovlivňující trávení volného času mládeže, jako je rodina, škola, vrstevníci nebo média. V posledním bloku teoretické části se věnuji preventivním programům a roli sociálního pracovníka v preventivních programech.

V praktické části bakalářské práce zmiňuji cíl práce, kterým je popsat, jaké preventivní programy jsou realizovány ve vybraných Nízkoprahových zařízeních pro

děti a mládež v Jihočeském kraji. Dalším cílem je popsat percepci preventivních programů pravidelným účastníkem. Dále jsou zde uvedeny výzkumné otázky, které jsou: 1) Jaké jsou preventivní programy ve vybraných Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v Jihočeském kraji? 2) Vnímá uživatel preventivní programy jako přínosné nebo jako obtěžující? Pro dosažení cíle byla zvolena strategie kvalitativního výzkumu, kdy jsem použila metodu dotazování, techniku polostrukturovaného rozhovoru. Jako doplňkovou techniku jsem zvolila analýzu dat., která spočívala v analyzování dokumentů těchto zařízení. Výběrový soubor byl tvořen pravidelnými uživateli preventivních programů ve vybraných Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v Jihočeském kraji. Druhý výběrový soubor byl tvořen ze sociálních pracovníků, kteří v těchto zařízeních pracují. Při výběru Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, byla důležitým kritériem existence ucelené koncepce primární prevence. Dalším kritériem byla poloha těchto zařízení, kdy jsem si určila, že každé zařízení musí působit v jiném městě Jihočeského kraje. Tímto jsem chtěla dosáhnout větší rozmanitosti preventivních programů. Nakonec jsem tedy zvolila NZDM V.I.P. z Českých Budějovic, NZDM Bouda působící ve městě Český Krumlov a NZDM Bongo, které funguje ve městě Týn nad Vltavou.

Z interpretovaných výsledků výzkumu jasně vyplývá, že preventivní programy všech zařízení jsou na dobré úrovni. V rámci práce byly navrženy následující hypotézy: H1: Preventivní programy NZDM vycházejí spíše z potřeb uživatele, nežli z témat stanovených pracovníky. H2: Uživatelé preventivních programů v NZDM hodnotí jako přínosnější formu preventivního programu filmové večery než besedy.

Nakonec bych zmínila, jaké výstupy přinesla moje práce pro praxi. Z informací získaných při rozhovorech je možné získat dobrou zpětnou vazbu od klientů na pořádané preventivní programy, kterých byli účastni. Sociální pracovníci, pracující v již zmíněných zařízeních, mohou interpretaci výsledků použít při tvorbě dalších preventivních programů a snažit se je kooperovat s názory klientů. Dále mohou být výsledky dobrým zdrojem informací pro všechny poskytovatele preventivních programů. V neposlední řadě věřím, že práce bude užitečná jako zdroj informací i dalším výzkumníkům či laické veřejnosti.

Abstract

Low-Threshold Facility for Children and Youth is a service quite newly established. During the late nineties of the twentieth century, a development of this type of facility occurred in the Czech Republic. The function of the Low-Threshold Facility for Children and Youth is to help children and youth between the ages from 6 to 26 from being socially excluded as well as to help them enjoy a more incentive environment by means of various leisure activities. They struggle for a positive change in their lifestyle, furthermore they are trying to contribute to their integration in the society. Those facilities offer professional help and create a safe environment, by this they enable clients to confide their problems and solve them with the help of social workers.

I have chosen this thesis theme Preventive Programs in Selected Low-Threshold Facilities for Children and Youth in the South Bohemian Region on the basis of my personal work experience in a facility of this type. Throughout my studies at the University of South Bohemia I have visited few facilities within the frame of my work experience that are dealing with various issues, nonetheless, Low-Threshold Facility for Children and Youth seemed most attractive. I have been captured both by the scope of employment of the social workers and the target group which this facility aims. Since I have actively participated in the running of the facility I obtained an inside look into the matters of the creation of preventive programs for clients. I consider the preventive action to be a very important part of the Low-threshold Facility for Children and Youth, therefore I decided to focus my bachelor thesis on it.

In the theoretical part of the bachelor thesis I am dealing with Low-threshold Facility for Children and Youth from its establishment, to the mission of this facility and goals that are laid out. Greater attention will be given to a target group – to children and youth, since my investigation is concerned by them.

I am presenting legal anchorage of the facility as well and I am describing methods and interventions that are being realised here. I have also included factors that influence leisure time of the youth, such as family, school, peers or the media, into the thesis. The

last part of the theoretical part is dedicated to preventive programmes and the role of the social worker in preventive programmes.

In the practical part of the bachelor thesis the intention of this thesis is mentioned, it is to describe which preventive programmes are being realised in selected Low-Threshold Facilities for Children and Youth in the South Bohemian Region. Another intention is to describe the perception of preventive programmes by a regular participant. Research questions are presented here as well, they are: 1) What preventive programmes are there in selected Low-threshold Facilities for Children and Youth in the South Bohemian Region? 2) Does the user perceive the preventive programmes as beneficial or as disturbing? To achieve the goal, a strategy of qualitative research was selected, I have used the method of survey, a technique of half-structured interview. As a complementary technique I have chosen data analysis, which consisted in analysing documents of these facilities. The selected group was formed by regular users of preventive programmes in selected Low-threshold Facilities for Children and Youth in the South Bohemian Region. The second selected group was formed by social workers, who work in these facilities. An important criteria when selecting Low-threshold Facilities for Children and Youth was the existence of comprehensive conception of primary prevention. Another criteria was the location of these facilities, I have determined that each facility must be established in a different town of the South Bohemian Region. By this I wanted to achieve greater variety of preventive programmes. I have therefore chosen low-threshold facility V.I.P. located in České Budějovice, low-threshold facility Bouda located in the city Český Krumlov and low-threshold facility Bongo that functions in the city Týn nad Vltavou.

From the interpreted results of the research clearly results that preventive programmes of all facilities are on a good level. I have proposed following hypotheses in terms of this thesis: H1: Preventive programs in Low-Threshold Facilities for Children and Youth are based on the needs of the client, rather than themes set by social workers. H2: Clients of the Preventive programs in Low-Threshold Facilities for Children and Youth evaluated as a beneficial form of a preventive program, movie nights before talks.

At the end I would like to mention, what output my thesis brought for my work experience. From the information acquired during the interviews it is possible to obtain a good feed-back from clients on organized preventive programmes they took part in. Social workers working in already mentioned facilities could use the results interpretation along with the formation of other preventive programmes a try to harmonize them with clients' opinions. The results can as well be a good source of information for all providers of preventive programmes. Last but not least I believe that this thesis will be a usefull source of information even to other researchers or laic public.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2.5. 2013

.....

Klára Prokopová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Tereze Koutské za věnovaný čas a vytrvalou pomoc při psaní této bakalářské práce a také Mgr. Aleně Kajanové, Ph.D. za poskytnutí cenných rad. Další poděkování patří pracovníkům Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež V.I.P., Bouda a Bongo, kteří mi v případě potřeby věnovali svůj čas. V neposlední řadě děkuji své rodině za trpělivost a podporu.

Obsah:

ÚVOD.....	12
1 SOUČASNÝ STAV	14
1.1 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	14
1.1.1 Historie NZDM.....	15
1.1.2 Poslání NZDM.....	16
1.1.3 Cíle a cílová skupina NZDM	17
1.1.4 NZDM a legislativní ukotvení	18
1.1.5 Metody práce a popis intervencí v NZDM	20
1.2 Charakteristika pojmů „děti“ a „mládež“	23
1.3 Faktory ovlivňující trávení volného času mládeže	25
1.3.1 Rodina.....	26
1.3.2 Škola	27
1.3.3 Vrstevnické skupiny	27
1.3.4 Média	28
1.4 Preventivní programy	29
1.4.1 Charakteristika pojmu primární prevence.....	29
1.4.2 Role sociálního pracovníka v preventivních programech.....	31
2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	34
2.1 Cíl práce.....	34
2.2 Výzkumné otázky	34
3 METODIKA	35
3.1 Charakteristika vybraných NZDM v Jihočeském kraji	35
3.2 Použitá metodika.....	37
3.3 Charakteristika výzkumného souboru	38
4 VÝSLEDKY A JEJICH INTERPRETACE	40
4.1 Pravidelní účastníci preventivních programů	40
4.1.1 Povědomí o preventivních programech	40
4.1.2 Důvod zúčastňování se preventivních programů a jejich hodnocení	42

4.2 Sociální pracovníci	46
4.2.1 Pořádání preventivních programů.....	46
4.2.2 Zájem klientů o preventivní programy a jejich působení	47
5 DISKUZE	50
5.1 Možná zkreslení výzkumu	54
6 ZÁVĚR.....	55
7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	57
8 KLÍČOVÁ SLOVA	60
9 PŘÍLOHY	61

Seznam použitých zkratk

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NZDM – Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

o.s. – občanské sdružení

ÚVOD

Během mého studia na Jihočeské univerzitě, jsem v rámci praxe měla možnost navštívit několik zařízení, které se věnují sociální prevenci. Jedním z nich bylo i Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (dále jen „NZDM“), které mi z hlediska pracovní náplně připadalo nejvíce atraktivní. Ve třetím ročníku během výběrové praxe jsem si opět zvolila NZDM a jen se utvrdila v tom, že cílová skupina, na kterou bych se v budoucnu ráda zaměřila, jsou děti a mládež. Při výkonu praxe jsem pečlivě pozorovala a zapojovala se do chodu tohoto zařízení, a tak mi neunikla ani činnost preventivní. Jelikož považuji prevenci za velmi důležitou součást činností v NZDM, bylo téma Preventivní programy ve vybraných Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v Jihočeském kraji jedinou volbou.

K rozvoji NZDM v České republice došlo na konci devadesátých let 20. století, jde tedy o službu poměrně mladou. Posláním NZDM je pomoci dětem a mládeži ze sociálního vyloučení a z méně podnětného prostředí prostřednictvím různých volnočasových a vzdělávacích aktivit. Snaží se přispívat k jejich sociálnímu začlenění a usiluje o pozitivní změnu ve způsobu jejich života. Dále také vytváří bezpečné prostředí s nabídkou odborné pomoci, takže umožňují klientům svěřit se a řešit s pracovníky své problémy.

Cílem mé bakalářské práce je popsat, jaké preventivní programy jsou realizovány ve vybraných Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v Jihočeském kraji. Jelikož považuji za důležité, znát názory a pocity klientů NZDM na preventivní programy, zvolila jsem i druhý cíl a tím je, popsat percepci preventivních programů pravidelným účastníkem.

Má bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. První, tedy teoretická, část se zabývá NZDM obecně, poté se podrobněji věnuji cílové skupině, dětem a mládeži, jelikož se moje práce zabývá také jimi. Dále navazuji na kapitolu, která se zaměřuje na trávení volného času dětí a mládeže. Teoretickou část zakončuji kapitolou zabývající se preventivními programy. V druhé, praktické, části jsou popsány cíle mé bakalářské

práce, dále výzkumné otázky, výběrový soubor a zvolená tematika. Na závěr prezentuji výsledky mé práce.

Výsledky výzkumu mohou být využity nejen jako zdroj informací pro odbornou i laickou veřejnost, ale i pro sociální pracovníky pracující v NZDM v realizaci vhodných preventivních programů. Dále také pro poskytovatele preventivních programů.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují svoje služby tak, aby byly dostupné pro všechny. Nízkoprahovost, která je obsažena i přímo v názvu zařízení, není spojena s bezbariérovým přístupem, jak si většinou myslí laická veřejnost, ale jedná se o princip, na kterém jsou tato zařízení založena. (31)

Princip nízkoprahovosti lze ještě vysvětlit takto:

- Zařízení vytváří prostředí, které je svým charakterem a umístěním blízké přirozenému prostředí cílové skupiny.
- Pro omezení přístupu uživatele ke službě není důvodem pasivita či názorová odlišnost.
- Uživatel má možnost zůstat v anonymitě. Jakákoliv dokumentace obsahující osobní údaje uživatele musí být vedena se souhlasem uživatele a s právem do ní nahlížet. Zařízení získává jen ty údaje uživatele, které jsou stanoveny jako nezbytné pro poskytování odborných a kvalitních služeb.
- Pro užívání služby není podmínkou členství ani jiná forma registrace. Pravidelná docházka do zařízení není podmínkou užívání služby. Uživatelé mohou přicházet a odcházet v rámci otevírací doby zařízení podle svého uvážení. Uživatel není povinen zapojit se do připravených činností.
- Služby sociálního charakteru jsou poskytovány bezplatně.
- Provozní doba služby odpovídá potřebám uživatele. Je k dispozici v době, kdy uživatel má podmínky přijít do zařízení (jak z hlediska dne,

tak měsíce a roku). Zároveň je provozní doba služby stabilní a nedochází k jejím náhlým výpadkům.

- Službu může využít kdokoliv z cílové skupiny bez omezení, pokud svým chováním a jednáním neomezuje a neohrožuje sám sebe, ostatní uživatele, pracovníky či efektivitu služby. (30)

Česká asociace streetwork definuje nízkoprahová zařízení jako „*komplex sociálních služeb, které jsou pro neorganizované děti a mládež snadno dostupné v co nejpřirozenějším prostředí a nekladou na ně vysoké nároky finanční, psychologické, časové, fyzické, technické apod. Jejich cílem je vytvářet podmínky pro navázání kontaktu a konkrétní práci s jednotlivci či sociálními skupinami, jež se vyhýbají standardní institucionální pomoci, nebo ji aktivně nevyhledávají, a u kterých je závažný předpoklad nutnosti a účelnosti takovéto pomoci.*“ (15)

1.1.1 Historie NZDM

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež se v České republice začala rozvíjet na konci devadesátých let minulého století. Zvláště důležitý je pak rok 1995, kdy na našem území začala vznikat první NZDM. Tato NZDM si brala vzor v zahraničí, zejména pak v Německu, jelikož právě tam podstupovali sociální pracovníci stáže související s prací v tomto zařízení. Kolem roku 2000 se do popředí dostávala otázka, co bude s tzv. volnočasovými aktivitami v rámci nízkoprahových služeb. Toto je úzce spjato s neochotou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí financovat chod těchto zařízení, protože tyto resorty se obvykle odvolávaly na to, že to je záležitost toho druhého. (2) V lednu roku 2001 Aleš Herzog poprvé použil termín „ nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, zkráceně NZDM“. Tento termín měl být později přesněji definován, ovšem k tomu už nedošlo. Důležitým rokem je také rok 2006, kdy vstoupil v platnost zákon č. 108/2006 o sociálních službách. (15)

Základním stavebním kamenem vzniku NZDM byla práce na ulici neboli streetwork, který byl realizován tzv. sociálními asistenty. Sociální asistent je podle Čechlovského definován jako „*článek sociální prevence, který měl představovat specifickou terénní sociální práci s dětmi staršího školního věku a mládeží ohroženou nebo již zasaženou sociálně patologickým vývojem.*“ (2) Streetwork se v této době rozvíjel na úrovni nestátních organizací. Jako první začala zavádět práci na ulici zařízení pracující s drogově závislými a až poté se tato metoda sociální práce zavedla i do dalších odvětví jako bezdomovci, prostitutky nebo na neorganizované děti a mládež. V České republice ovšem nebyla tato metoda moc známá, a tak se začali navazovat kontakty s lidmi ze zahraničí, kteří měli s touto metodou větší zkušenost. (15)

1.1.2 Poslání NZDM

„Poslání je zdůvodněním poskytování sociálních služeb. Vysvětluje existenci organizace či zařízení a jeho činnost. Je jako ručička kompasu, která ukazuje společný směr, jímž se má organizace jako celek ubírat.“ (3) Takto definují poslání Standardy kvality sociálních služeb.

Samotné a konkrétní poslání NZDM vymezuje Česká asociace streetwork jako *„usilování o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním způsobu dětí a mládeže, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci, poskytování informací, odborné pomoci, podpory, a předcházení tak jejich sociálnímu vyloučení.“* (30)

Poslání si každé zařízení, poskytující sociální služby definuje samo. Měl by to být základ pro vytváření strategií a pro utváření cílů. Správná formulace poslání je velmi důležitá, proto by mu měl být věnován dostatek času. Nutné je také to, aby s posláním byl ztotožněn každý pracovník v zařízení. (3)

1.1.3 Cíle a cílová skupina NZDM

Cíle NZDM jsou souborem určitých kroků, jak dosáhnout vyplnění poslání. Snaží se o změnu u jednotlivců, kteří čerpají tuto službu, snaží se podporovat jejich samostatný rozvoj a soběstačnost. (15)

Cílem NZDM je dětem a mládeži zabezpečit:

- podporu pro zvládnutí obtížných životních událostí
- snížení sociálních rizik vyplývajících z konfliktních společenských situací, životního způsobu a rizikového chování
- zvýšení sociálních schopností a dovedností
- podporu sociálního začlenění do skupiny vrstevníků i do společnosti, včetně zapojení do dění místní komunity
- nezbytnou psychickou, fyzickou, právní a sociální ochranu během pobytu v zařízení a podmínky pro realizaci osobních aktivit. (30)

Toto je jen výčet obecných cílů, jak je uvádí česká asociace streetwork. Řada NZDM si cíle dále doplňuje a podrobněji charakterizuje například na zlepšení školní docházky a studijních výsledků anebo na zvýšení kompetence uživatelů služby v oblasti partnerského a rodinného života. (31)

Cíle NZDM jsou úzce spjaty s cílovou skupinou, pro které slouží toto zařízení. Jak vyplývá i z názvu, zařízení je určeno pro děti a mládež a to ve věku od 6 do 26 let. Přesněji popisuje cílovou skupinu česká asociace streetwork. Uvádí, že se „*snaží oslovit ty skupiny dětí a mládeže, které vykazují zvýšená rizika, a tedy se mohou nacházet v konfliktních společenských situacích, nebo v omezujících životních podmínkách, případně zažívat aktuální obtížnou životní událost.*“ (15) Těmto třem nepříznivým sociálním událostem se budu dále věnovat.

Pod pojmem konfliktní společenská událost si představíme například drobnou kriminalitu, záškoláctví, útěky z domova, zneužívání návykových látek nebo vyloučení ze školy. Ovšem do této události se mohou dostat i mladí lidé, kteří jsou součástí nějaké skupiny, subkultury, hnutí nebo mají prostě jen vyhraněný styl. Konfliktní společenská událost obecně znamená, že se jedinec nebo konkrétní cílová skupina ocitá díky svému chování v situaci, která je v rozporu s právními, kulturními a společenskými hodnotami. (31)

Omezující životní podmínky jsou definovány podle české asociace streetwork tak, že se cílová skupina ocitá v prostředí, které způsobuje omezení psychosociálních dovedností. Příčinou většinou bývá nepříznivé rodinné a sociální prostředí. Jedná se o životní podmínky, podporující či vytvářející izolovanost jedince, neschopnost adaptace, neschopnost navázání vztahů, absenci zájmů, absenci citlivosti, pocit odcizení, pocit zneschopnění, asociální životní způsob, pasivní životní stereotypy, malé možnosti k aktivnímu uplatnění v sociálně akceptovaných činnostech. (30)

Aktuální obtížnou životní událost vnímám jako situaci, ve které se člověk velmi těžko orientuje a v mnoha případech potřebuje pomoc druhé osoby, jelikož na to vlastní síly nestačí. Mohou to být například situace týkající se rozpadu rodiny, selhávání ve škole či v zaměstnání, rozpad vlastních partnerských vztahů, těhotenství u dospívající dívky nebo i pohlavní zneužívání. Vyrovnávání se s těmito nepříznivými sociálními situacemi zvládá každý jedinec individuálně. Závisí na mnoha činitelích, jako na vyspělosti jedince, psychické odolnosti nebo na dostatečném vývoji pocitu osobní identity. (15)

1.1.4 NZDM a legislativní ukotvení

V zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách jsou NZDM zmiňována v § 62 a definována jako zařízení poskytující *„ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik*

souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.“ (5)

Vyhláška č. 505/2006 Sb. § 27: (4)

Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež obsahují tyto úkony:

1) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti:

- zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity,
- pracovní výchovná práce s dětmi,
- nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností,
- zajištění podmínek pro přiměřené vzdělávání,

2) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:

- aktivity umožňující lepší orientaci ve vztazích odehrávajících se ve společenském prostředí,

3) sociálně terapeutické činnosti:

- socioterapie, jejíž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,

4) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:

- pomoc při vyřizování běžných záležitostí,
  - pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob.

1.1.5 Metody práce a popis intervencí v NZDM

Všechny činnosti popsané v této kapitole jsou důležitou součástí v procesu individuálního plánování a pomáhají naplňovat a vytvářet individuální plán klienta. (30)

Kontaktní práce

„Základním cílem kontaktní práce je navázání kontaktu s klientem a vytvoření komunikace založené na důvěře a otevřenosti.“ (7) Je to specifický druh kontaktu, který také slouží k upevnování hranic komunikace s klientem a vytváří podmínky potřebné pro rozvíjení kontaktu. Dále kontaktní práci můžeme charakterizovat jako utváření prostoru pro realizaci individuálního plánování.(18)

Nejčastěji je kontaktní práce vedena formou rozhovoru v kontaktní místnosti, kterou by mělo mít každé NZDM.(15)

Situační intervence

Řešení aktuální problémové situace přímo v prostorách zařízení. Jedná se o sociálně pedagogickou práci a pracovník vstupuje do interakcí mezi uživateli služby. Předmětem interakcí je většinou vysvětlování norem nebo porušení pravidel klubu. (30)

Informační servis uživateli

Je to podávání informací pracovníkem uživateli služby a měl by být realizován v kontaktní místnosti. Nejčastěji je veden ústní formou, ale může být podpořen i písemnou, například formou letáků nebo vytištěním. Informace mohou být zaměřeny na určitá témata, jako škola, sex nebo hledání práce. (18)

Poradenství

V užším smyslu jde o poskytování informací, které si klient vyžádá a jež potřebuje k řešení svého problému. V širším smyslu dává sociální pracovník klientovi příležitost k tomu, aby prozkoumal svoje přednosti, respektive slabá místa a našel strategie ke zlepšení kvality svého života. (19)

Odehrává se většinou formou rozhovoru v kontaktní nebo nějaké oddělené místnosti. Poradenství v NZDM se nejčastěji týká vztahů v rodině, sexu, školy, návykových látek, nebo sociálně právního poradenství.(30)

Krizová intervence/Pomoc v krizi

Je řešení krizové situace, která vznikla v životě klienta. Jde o diagnosticko-terapeutický přístup. Jak uvádí Matoušek, krizová intervence se snaží minimalizovat ohrožení klienta, objevit a posílit jeho schopnost vyrovnat se se zátěží tak, aby jeho adaptace posílila jeho růst a integritu. Také se snaží předejít negativním destruktivním způsobům řešení situace.(19) Velmi záleží také na tom, zda je sociální pracovník kvalifikován pro krizovou intervenci. Pokud kvalifikován není, poskytne sociální pracovník pouze akutní krizovou intervenci a poté odkáže na kvalifikovaného odborníka. (30)

Zprostředkování dalších služeb (doprovod)

Jde o fyzický doprovod do zařízení návazné péče a o asistenci při jednáních v těchto zařízeních. (30)

Kontakt s institucemi ve prospěch uživatele

Jsou to sociálním pracovníkem realizované intervence se zařízením návazné péče nebo s jiným zařízením ovlivňujícím klientův život, vedené formou telefonickou, písemnou nebo ústní. Kontakt je realizován za souhlasu a za vědomí klienta. (30)

Případová práce

Je to metoda sociální práce s nejdelší tradicí. Je zaměřená na konkrétní případ a plánovaná. (18) Případovou práci můžeme také definovat jako proces, který je složen z několika fází:

- 1) Sociální studie - Etapa prozkoumávání, důležitých rozhodnutí. Hlavním úkolem je motivace klienta ke změně, angažovat jej a dosáhnout jeho participace na řešení svého problému. Během první fáze je rovněž vytvořena anamnéza.
- 2) Vyšetření - Jde o přesné vymezení problému a stanovení pracovní hypotézy, jež by měla být vodítkem pro potřebnou intervenci.
- 3) Intervence = Terapie - Terapie začíná už prvním kontaktem. Spočívá v rozhovorech, uklidňování emocí ve vztahu, který je zásadním léčebným prostředkem.
- 3) Ukončení - Závěrečná fáze. Okolnosti ukončení poskytování profesionální pomoci by měly být předem dohodnuty. Ukončení by mělo nastat, když se klient s uspokojením může ohlédnout na to, co bylo uděláno a když pracovník vidí jeho schopnost poradit si v různých situacích. Zbytečné prodlužování terapie prodlužuje klientovu závislost. (22)

Skupinová práce/práce se skupinou

Aktivita, která je časově a prostorově ohraničená, poskytovaná skupině uživatelů a zaměřená na rozvoj psychosociálních dovedností. Často bývá vedena formou

volnočasových aktivit se skupinou (např. víkendové programy v přírodním prostředí pořádané pro rizikovou městskou mládež). (18)

Práce s blízkými osobami

Může mít formu poradenství pro blízké (rodiče, přátelé, apod.) klienta, anebo se jedná o podávání informací. Všechny činnosti jsou pouze se souhlasem klienta. (30)

1.2 Charakteristika pojmů „dětí“ a „mládež“

Jelikož se v názvu mé bakalářské práce tyto pojmy objevují, považuji za důležité je blíže specifikovat. Abych pojmy přiblížila co nejvíce, zaměřím se také na pohled sociologický a na pohled vývojové psychologie.

Pro úplnost zde uvedu i definici dítěte podle Úmluvy o právech dítěte. Ta uvádí, že *„se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.“* (32)

V dnešní společnosti je dětství jasně danou fází života člověka. Považujeme dětství jako něco, co předchází dospívání. Jak uvádí Giddens, představa dětství, jak ji známe a vnímáme dnes, vznikla až v posledních dvou až třech staletích. Dříve byla, po uplynutí časného dětství, tedy po uplynutí tzv. období závislosti, přidělena dítěti ihned pracovní úloha v komunitě. Ve středověku tedy vůbec neexistovalo dětství jako fáze vývoje jedince. Děti byly vnímány, jako dospělý. Účastnily se stejných činností, ať už šlo o zábavu nebo práci. Neměly žádná privilegia, která v dnešní společnosti považujeme za neodmyslitelnou součást dětství. V Británii byly až do počátku 20. století děti posílány do práce ve velmi časném věku. Bohužel ani dnes nejsou výjimkou země, ve kterých děti vykonávají celodenní práci v nepřiměřených podmínkách. (9)

Sociologie se také zabývá oslabováním dětství v dnešní společnosti. Sociologičtí pozorovatelé kladou důraz na brzké dospívání dnešních dětí. Už od raného dětství

například sledují stejné filmy jako dospělí, hrají na počítači hry pro ně nevhodné. Tímto se velmi rychle seznamují se světem, který by měly poznávat až v pozdějších letech.

Povaha dospělých má také neoddiskutovatelný vliv na vývoj období dětství. (1)

Vývojová psychologie označuje věk od 6 do 11 let za mladší školní období. V tomto období velmi výrazně ovlivňuje život jedince škola, se kterou přichází poprvé do kontaktu. Hlavní náplní dítěte do tohoto období byla hra, nyní ji ovšem vystřídá škola a s ní povinnosti. Dítě dosahuje velmi výrazných pokroků, které jsou důležitou součástí jeho budoucnosti.(33) Langmeier a Krejčířová považují toto období za věk „střízlivého realismu“. Uvádí, že *„je školák plně zaměřen na to, co je a jak to je. Chce pochopit okolní svět a věci v něm doopravdy.“* (17) Je to velmi charakteristický rys, který můžeme pozorovat ve chvíli, kdy jedinec začne vyhledávat například dobrodružné či válečné knihy, encyklopedie nebo časopisy s technickou tematikou. Dítě chce věci skutečně prozkoumávat. Velmi oblíbená činnost v tomto věku jsou pokusy, které dítě reálně provádí. Je dokonce dokázáno, že v tomto věku se dítě více naučí, pokud může samo experimentovat s materiálem, který se týká výkladu, než dítě, kterému je látka vyložena pouze slovně. (17)

Pojem „mládež“ vyložím bez rozdílu stejně, tedy jak z pohledu sociologů tak i vývojové psychologie.

Sociologický pohled zdůrazňuje velký zmatek a nejistotu, kterou pocítuje dnešní mladiství v moderní společnosti. Velmi rychle se po „teenagerech“ požaduje, aby dospěli. Tempo změn, kterými musí projít jedinec projít je v této době větší. Giddens uvádí, že *„zvláštní charakter statusu „teenagera“ v západní společnosti je způsoben jak všeobecným rozšířením práv dítěte, tak procesem formálního vzdělávání. Jedinec se v tomto věku často snaží jednat jako dospělý, ale v očích zákona zůstává dítětem či mladistvým. Někdy by rád pracoval, ale musí chodit do školy. Ocítá se „na půli cesty“ mezi dětstvím a dospělostí, neboť vyrůstá ve společnosti, jež podléhá trvalým změnám.“* (9)

Období dospívání se ve vývojové psychologii dělí na období pubescence, kdy budeme hovořit o jedinci od 11 do 15 let a období adolescence, kam spadá jedinec od

15 do 20-22 let. (17) Často můžeme slyšet z úst vývojových psychologů, že se jedná o období emoční lability. Může za to pudový tlak a pohlavní dozrávání, kterým jedinec prochází. Dělá ho přecitlivělým a i díky nápadným projevům citových konfliktů je další označení toho období jako období bouří a krizí. Emoční nestálost a obtíže při koncentraci pozornosti způsobují například výkyvy ve školním prospěchu. Při konfliktech dospívající často utíká do svého vlastního světa, který ho odvádí ještě dále od reality. I proto je deník v tomto období běžným jevem. Nejistota hraje podstatnou roli v životě dospívajícího jedince. Jedná se hlavně o nejistotu v současném a také budoucím postavení mezi lidmi. (26)

1.3 Faktory ovlivňující trávení volného času mládeže

Volný čas je definován jako „čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život“. (12) Často je také charakterizován jako dobrovolná činnost, do které jde člověk s očekáváním zábavy, odpočinku a relaxace. Slouží jako nástroj k rozptýlení, k úniku z monotónnosti práce nebo k regeneraci člověka. Důležitou funkcí volného času je také rozvoj osobnosti, ať už po stránce kulturní, sociální nebo fyzické. Volný čas hraje také velmi důležitou roli ve vytváření sociálního statusu a určování životního stylu. (13)

Velmi specifický je volný čas a volnočasové aktivity dětí a mládeže. V tomto období se většinou vytváří hodnotový systém člověka a začíná se utvářet životní styl. Jedinec je také schopen věnovat se širokému spektru aktivit. Důležitým činitelem ovlivňujícím trávení volného času mládeže je prostředí, ve kterém se mladý člověk nachází. Mezi nejdůležitější složky utvářející toto prostředí považují rodinu, školu, vrstevnické skupiny a média (13), kterým se budu dále podrobněji věnovat.

1.3.1 Rodina

Na začátku 20. století americký sociolog Charles Horton Cooley zavedl pojem primární skupina. Vysvětlil, že se jedná o skupinu lidí, kteří se setkávají tváří v tvář a jsou vzájemně propojeni emocionálními vztahy. Jako příklad uvedl právě rodinu. (12)

Obecně vzato spočívá primární funkce rodiny v tom, že již od narození ovlivňuje vývoj jedince, vytváří citové vazby, které mají dlouhodobý vliv a zapisují se trvale do duševního života dítěte. Jedinec si sebou do života odnáší základní pojetí citů a modely chování jako své vlastní dispozice či sklony. Zprostředkující funkce rodiny spočívá také v tom, že v jejím společenství získává jedinec základní stupnici hodnot, jejichž prostřednictvím se připravuje na společenský život. (13)

Rodina začíná s výchovou a vzděláním, hraje velký význam v přejímání vzorců chování a také na přijetí rolí. V dnešní době je velký problém situace ekonomická. Některé rodiny nemohou vybírat ze širokého spektra volnočasových aktivit kvůli nedostatečným financím. Dále hraje podstatnou roli oslabování rodinných vztahů. Rodiče často dlouho pracují anebo se o dítě nedostatečně zajímají a tak nemají přehled o tom, čemu se ve svém volném čase dítě věnuje. Rodiče by ovšem měli hrát ve vztahu k volnočasovým aktivitám svých dětí roli inspirativní. V rodině by měla fungovat i všímavost rodičů k nadání dítěte, vybědnout ho a podpořit v realizaci koníčků a tím mu umožnit kontakt s dalším sociálním prostředím. Pokud o dítě není projeven dostatečný zájem a dítě si může dělat, co chce, je zde velká pravděpodobnost, že svůj volný čas bude trávit negativním způsobem. (16) Rodina má podíl i na sebeúctě dítěte. Nicky Hayes uvádí, že dítě, které nemá u svých rodičů dostatečnou pozornost, trpí nízkou sebeúctou. I toto může mít velký vliv na trávení volného času jedince, jelikož má větší tendence pozornost si vynahrazovat například u vrstevnických skupin. (11) Vrstevnické skupiny budou podrobněji popsány níže.

1.3.2 Škola

Škola je instituce, kde by dítě nebo mladistvý měl trávit větší množství svého času. Je to tedy významný socializační činitel v životě žáka nebo studenta. Měla by vést k samostatnosti, k odpovědnosti, k soudržnosti se skupinou nebo také k aktivnímu zařazení do společnosti. Na socializaci člověka je také přizpůsobena výuka např. rodinná výchova, sexuální výchova, občanská výchova. Ve škole už není mladý člověk oceňován individuálně, jako tomu bylo v prvním socializačním činiteli v rodině.(9)

Škola hraje velmi důležitou úlohu v sebepojetí dítěte. Marie Vágnerová uvádí, že je *„potřeba úspěchu ve škole součástí obecnější potřeby seberealizace a její naplnění má vztah k osobní identitě. Buď je spojena s pocitem uspokojení z dobrého výkonu, nebo je více závislá na sociálních reakcích, které vyvolává, to znamená, jak je dítě hodnoceno, oceněno, akceptováno.“* (33)

Klíčovou roli ve vzdělávání žáka nebo studenta hraje učitel. Dobrý učitel dokáže vtáhnout svého žáka do probíraného učiva a tím značně ovlivní jeho zájem o školu nebo o mimoškolní aktivity. Také by si měl všimnout například talentu žáka, ať už se jedná o talent sportovní nebo hudební a podpořit ho, popřípadě mu navrhnout vhodnou mimoškolní aktivitu. Tato instituce by také měla připravit mladého člověka na svět práce. (26)

Fungovat by zde měl i další výchovně vzdělávací proces v podobě např. různých kulturních, sportovních nebo turistických akcí. (13)

1.3.3 Vrstevnické skupiny

Velmi důležitou a vlivnou částí adolescenta je vrstevnická skupina. Je to skupina, která je charakterizována věkovou a názorovou blízkostí, společnými zájmy a často je také blízkého sociálního statusu. Skutečné vrstevnické skupiny se začínají objevovat většinou v průběhu školní docházky a postupně dochází k větší důležitosti těchto skupin. Mnoho adolescentů řešících dilemata nebo problém, jdou pro radu právě za

svými vrstevníky a ne ke svým rodičům. (12) Příkládají tedy velkou váhu vrstevnické skupině, do které patří, protože příslušnost k ní jim dodává pocit ochrany a zázemí, občas kompenzuje sociální deprivaci, napomáhá jim k vytváření nových sociálních vazeb a k socializaci. V některých případech ovšem dochází k negativnímu působení vrstevnických skupin na jedince. Důsledkem je většinou deviantní a antisociální chování. (16)

1.3.4 Média

Hromadné sdělovací prostředky významně ovlivňují životní styl současného člověka. Hlavně masmédia jsou neoddělitelnou součástí života člověka. Navíc v dnešní době, kdy jde technika rychle kupředu a každý má svůj mobilní telefon nebo osobní počítač může být člověk ovlivňován ještě víc. (27)

Média zaujímají velkou pozici ve struktuře volného času mládeže. Na prvních příčkách je sledování televize a surfování po internetu. Má to samozřejmě mnoho negativ. Jsou zde rizika spojená se zlehčováním násilí nebo s drogami. (27) Například v šedesátých letech minulého století se u nás rozšířilo inhalování čistícího prostředku Čikuli, jehož součástí byl trichloretylen. Školáci ho začali ve velkém počtu užívat poté, co byli před jeho užíváním varováni v televizi. (7)

Média mají vliv na utváření pohledu na svět jedince. Reklamy ukazují muže, kteří řídí drahé auto, mají drahý oblek a jsou představováni jako byznysmeni. Ženy jsou většinou v roli krásně usměvavých a upravených hospodyněk. Dále ukazují co je „in“ a děti a mládež jsou tímto značně ovlivňováni. (12)

Téma média a jejich vliv na děti a mládež je hodně diskutovatelné a v dnešní době bezpochyby také velmi aktuální.

1.4 Preventivní programy

V posledních letech se daří zavádět a realizovat efektivnější preventivní programy. Stále častěji se vydávají učebnice pro školní metodiky prevence a zavádí se systémová opatření v oblasti primární prevence. (23)

Tyto programy jsou vytvářeny s ohledem na cílovou skupinu a lokalitu, kde se daný NZDM vyskytuje. (3)

1.4.1 Charakteristika pojmu primární prevence

Existují 3 typy prevence:

- Primární prevence
- Sekundární prevence (Má předcházet vzniku, rozvoji a přetrvávání určitého sociálně patologického jednání.)
- Terciární prevence (Snaží se snížit důsledky sociálně patologického jednání.) (25)

S ohledem na to, že se v NZDM vyskytuje v největší míře prevence primární, bude tato podkapitola věnována pouze jí.

Primární prevence má za úkol předejít problémům a následkům sociálně patologických jevů. Klade si za cíl vůbec odradit od sociálně patologického chování. (34)

Zábranský uvádí, že „*hlavním cílem primárně preventivního dění je předejít výskytu rizikového chování a případně jakýkoliv takovýto jev oddálit do co nejpozdějšího věku jedince, který je účasten na tomto dění.*“ (34) Také si klade za cíl poskytnout nezasaženému jedinci takové informace, aby ho od rizikového chování odradil. Primární prevence se dále dělí na prevenci specifickou a nespecifickou, kdy důraz je kladen hlavně na prevenci specifickou. Jedná se o soubor aktivit a programů, které jsou

vytvořeny na určitý problém, který se dá předpokládat. Jde tedy o vytvoření programu na míru konkrétní cílové skupině a vyhledávání možných způsobů, jak předcházet a omezit vznik a rozvoj rizikového chování. Jasnější definice specifické primární prevence je tzv. ekonomická negativní definice: *„Programy specifické primární prevence jsou všechny takové programy, které by neexistovaly, kdyby neexistoval problém rizikových projevů chování, tj. tyto programy by za neexistence fenoménu sociální patologie nevznikaly a nebyly rozvíjeny.“* (28)

Specifická primární prevence je rozdělována jako:

- Všeobecná - je zaměřena na cílovou skupinu např. třída, u které není zatím specifikováno, nebo nejeví známky rizikového chování. (25)
- Selektivní - je zaměřena na primární cílovou skupinu - ta část populace, u které chceme zamezit vzniku rizikového chování. (28)
- Indikovaná - je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky. (25)

Programy nespecifické primární prevence jsou vhodné, i když neexistují rizikové projevy chování. Jde o metody a přístupy, jejichž cílem je všestranný rozvoj osobnosti. Programy jsou většinou formou volnočasových aktivit, kde je možné rozvíjet své nadání a zájmy. (34)

V primární prevenci lze vymezit i další pojem vztahující se k tomuto tématu. Jedná se o tzv. efektivní primární prevenci, která zahrnuje *„kontinuální a komplexní programy, interaktivní programy, především programy pomáhající čelit jedincům sociálnímu tlaku, zaměřené na zkvalitnění komunikace, nenásilné zvládání konfliktů, odmítání návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí, zvládání úzkosti a stresu apod.“* (21)

MŠMT dále představuje i tzv. neúčinnou primární prevenci, do níž spadá např. zastrašování, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované, jednorázové akce, potlačování diskuse. Také uvádí, že hromadné aktivity nebo promítání filmu by měly být pouze doplňkem, na který by měl vždy navazovat rozhovor v malých skupinkách. (21)

Můžeme rozlišit jednotlivé cílové skupiny primární prevence, kdy první (primární) cílovou skupinu tvoří děti a mládež a také pedagogičtí pracovníci, kam můžeme zařadit i sociálního pracovníka, který se podílí na utváření preventivních programů v NZDM. Právě roli sociálního pracovníka v preventivních programech se budu podrobněji věnovat v další podkapitole. Do druhé (sekundární) cílové skupiny řadíme rodiče dětí a veřejnost, jejichž role spočívá v aktivním zapojování se do prevence sociálně patologických jevů. (29)

Do NZDM nepatří:

- výměnné programy pro problémové uživatele drog
- kroužky, oddílové schůzky atd.
- ideologické zaměřené výchovné programy
- komerční aktivity
- psychoterapie jako samostatně poskytovaná služba (30)

1.4.2 Role sociálního pracovníka v preventivních programech

V této podkapitole se budu věnovat sociálním pracovníkům NZDM. Jelikož jsou neodmyslitelnou součástí realizování preventivních programů v tomto zařízení a zároveň mého výzkumu, považuji za důležité věnovat jim část mé teoretické práce. Obsahem podkapitoly bude obecné představení sociálního pracovníka a dále popis jeho úlohy v rámci preventivních programů.

Standardy kvality sociálních služeb blíže popisují personální zajištění služeb, které dále rozdělují do jednotlivých kritérií. Je zde uvedeno, že každé zařízení má jasně stanovenou strukturu a počet pracovních míst, se kterými souvisí i osobní předpoklady zaměstnanců. Vše musí být ovšem přizpůsobeno požadavkům klientů. Každé zařízení má i svá vlastní pravidla pro přijímání a zaškolování pracovníků. (3)

Ukazatelé kvality sociálních služeb mají dále jasně stanovené vzdělání a věkové hranice pro jednotlivé pozice v NZDM. Například *„odborný vedoucí pracovník musí mít vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání v oblasti sociální práce, pedagogiky, psychologie a dalších pomáhajících profesích a to s praxí minimálně 2 roky. Ostatní odborní pracovníci musí mít věk minimálně 21 let, středoškolské vzdělání a zkušenosti v oblasti sociální práce, pedagogické práce, zdravotní péče apod.“* (3)

Není pochyb o tom, že sociální pracovník pracující v NZDM musí mít odborné vzdělání. Nejde jen o vystudovanou školu, mluvíme zde také o celoživotním studiu sociálního pracovníka. Neustále musí „být v obraze“ a sledovat nové trendy, také vyhledávat novou literaturu. V tomto případě jde tedy o neustálé zdokonalování se ve svých znalostech. Sociální pracovník musí mít určité osobnostní předpoklady, aby mohl tuto činnost vykonávat. Důležitou vlastností je komunikativnost, která je každodenní součástí pracovního procesu sociálního pracovníka. Je nutná k navázání kontaktu s klientem a k prohlubování vztahu. (18)

Empatie, tedy schopnost vcítit se do druhého, a naslouchání je další nutnou součástí sociálního pracovníka. Schopnost přijímat a rozumět signálům, které klient vysílá, ať už verbálně či neverbálně umožňuje pracovníkovi vhled do života klienta a lépe tak zjistit možné příčiny problému klienta. (3)

Sociální pracovník musí disponovat i určitými pracovními vlastnostmi vhodnými pro práci v pomáhajících profesích jako je pečlivost, dochvilnost, ochota pomáhat a vzdělávat se, důvěryhodnost, spolehlivost, porozumění a pravdomluvnost. (18) Sama považují za neodmyslitelnou vlastnost trpělivost. Bez té by podle mého názoru člověk ani nemohl uvažovat o práci v pomáhajících profesích.

Sociální pracovník by měl být pro klienta přitažlivý. Nemám tím na mysli, fyzickou přitažlivost, ale celkovou image. V některých případech se může stát, že zaměstnavatel

spíše ocení stejnou image nebo vyznávání stejné subkultury, jakou upřednostňuje klient než dosažené vzdělání. Klient může lépe navázat vztah s pracovníkem, kterého vnímá za podobného jemu samému. Ovšem na druhou stranu mohou mít tito pracovníci svou roli ztíženou, jelikož klient nemusí vidět jasné hranice vztahu sociální pracovník – klient. (10)

Jak uvádí ve svém článku Hanuš „*k tomu, aby sociální pracovník mohl naplnit své poslání, musí objekt svého působení dostatečně pochopit a mít k dispozici potřebné dovednosti a nástroje.*“ Z toho důvodu se klade velký důraz na přípravu budoucích sociálních pracovníků. Jelikož se společnost neustále mění a sociálních problémů přibývá, jsou vyžadovány stále nové znalosti a dovednosti. (10)

Jak už jsem naznačila v úvodu této podkapitoly, role sociálního pracovníka je neodmyslitelnou součástí preventivních programů v NZDM. Jde o hlavního realizátora preventivních programů, který musí být vzdělaný a mít přehled ve všech tématech sociálně patologických jevů. Jako nejdůležitější vlastnost považují komunikativnost sociálního pracovníka. Díky komunikativnosti a péči může dosáhnout velmi dobré úrovně preventivních programů, jejich pestrosti a tak i atraktivnosti pro klienta. Může nasbírat mnoho cenných kontaktů, které mu usnadní přípravu programů. Sociální pracovník musí mít také přehled v organizační struktuře subjektů, které by mohli přispět na realizaci preventivních programů v jakémkoli směru. (21)

2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je popsat, jaké preventivní programy jsou realizovány ve vybraných Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v Jihočeském kraji. Dalším cílem je popsat percepci preventivních programů pravidelným účastníkem.

2.2 Výzkumné otázky

Na základě cíle byly stanoveny níže uvedené výzkumné otázky:

- 1) Jaké jsou preventivní programy ve vybraných Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v Jihočeském kraji?
- 2) Vnímá uživatel preventivní programy jako přínosné nebo jako obtěžující?

3 METODIKA

3.1 Charakteristika vybraných NZDM v Jihočeském kraji

Při výběru NZDM, byla důležitým kritériem existence ucelené koncepce primární prevence. Dalším kritériem byla poloha těchto NZDM, kdy jsem si určila, že každé zařízení musí působit v jiném městě Jihočeského kraje. Tímto jsem chtěla dosáhnout větší rozmanitosti preventivních programů.

NZDM V.I.P.

NZDM V.I.P. působí na území města České Budějovice od roku 2008. Zázemí má v ulici Skuherského, poblíž Palackého náměstí, kde v posledních letech došlo k nastěhování většího počtu sociálně slabých rodin. Zařízení je dané lokalitě potřebné a velice vyhledávané.

Poslání přesně vystihuje toto zařízení. NZDM V.I.P. nabízí zázemí, odbornou pomoc a podporu dětem a mládeži, které jsou ohroženi společensky nežádoucími jevy, sociálním vyloučením, nebo se nacházejí v obtížné životní situaci.

Zařízení je určeno pro děti a mládež od 6 do 26 let a je rozděleno do dvou částí. Na klubík, který je pro děti od 6 do 11 let a dále na klub, který je určen pro děti od 12 do 26 let. Součástí tohoto zařízení je i terénní práce, která je vždy ve středu 15:00 – 17:00 + po předchozí individuální domluvě každý všední den od 10:30 – 12:00.

Cílem NZDM V.I.P. je zlepšit kvalitu života okruhu osob a snížit působení sociálně negativních vlivů. Dále jsou vytyčeny i dílčí cíle a těmi jsou:

- podpora a motivace uživatele k řešení obtížných životních situací
- koncept a realizace primárně preventivních akcí
- opakovaná návštěvnost NZDM uživatelem služby
- depistáž a spolupráce s obdobnými a návaznými službami

Základní činnosti, jako u všech zde zmíněných NZDM, jsou dány zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. (viz. kapitola „Legislativní ukotvení NZDM“) (20) (podrobněji k náhledu v Příloze č. 1)

NZDM Bouda

NZDM Bouda je součástí Centra pro pomoc dětem a mládeži, o.p.s., které bylo založeno městem Český Krumlov a počátku roku 1997. Samotné NZDM vzniklo v roce 2001 z důvodu neexistence takového zařízení na Českokrumlovsku. Zařízení je cílovou skupinou velice vyhledávané.

Posláním tohoto zařízení je prostřednictvím nízkoprahových služeb, aktivního využití volného času a edukačních aktivit, usilovat o pozitivní změnu a sociální začlenění dětí a mládeže, kteří se ocitli v nepříznivé nebo jinak náročné životní situaci.

Služba je určena rizikovým, neorganizovaným dětem a mládeži, kteří jsou ohroženi sociálně-patologickými jevy nebo mají vyhraněný životní styl neakceptovaný většinou společnosti. Věkové rozmezí je od 12 do 26 let včetně. Služby jsou poskytovány jak klubovou formou, tak i terénní prací.

Celkovým cílem NZDM Bouda je prostřednictvím nízkoprahových služeb a primární prevence usilovat o sociální začlenění a pozitivní změnu ve způsobu života dětí a mládeže, které se ocitli v nepříznivé životní situaci. (24) (podrobněji k náhledu v Příloze č.2)

NZDM Bongo

Jde o NZDM nacházející se ve městě Týn nad Vltavou. Toto zařízení je zde již od roku 2005 a funguje pod záštitou Farní charity Týn nad Vltavou.

Posláním NZDM Bongo je doprovázet děti a mládež, z Týna nad Vltavou a okolí, během dospívání. NZDM Bongo usiluje o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním způsobu dětí a mládeže, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci, poskytne jim podporu a odbornou pomoc, vytváří prostor pro předcházení a řešení

konfliktních společenských situací, umožňuje jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytváří podmínky, aby v případě zájmu, mohli řešit svoji nepříznivou sociální situaci a předcházet, tak sociálnímu vyloučení.

Cílovou skupinou tohoto zařízení jsou děti a mládež ve věku 12 až 26 let z Vltavotýnska, v jejichž životě může dojít nebo dochází k událostem, které negativně ovlivňují jejich vývoj a vzhledem k prostředí, v němž se pohybují, zažívají nepříznivé sociální situace, jako jsou konfliktní sociální situace, obtížné životní události a omezující životní podmínky.

NZDM Bongo si vytyčuje i dlouhodobé cíle jako minimalizace rizik, uschopnění tedy podpora v samostatném rozvoji klienta a kontakt, kdy se snaží o nakontaktování dětí a mládeže, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci. (8) (podrobněji k náhledu v Příloze č. 3)

3.2 Použitá metodika

Vzhledem k cíli mé bakalářské práce a specifikům cílové skupiny jsem se rozhodla pro strategii kvalitativního výzkumu, kdy jsem použila metodu dotazování, techniku polostrukturovaného rozhovoru. Jako doplňkovou techniku jsem zvolila analýzu dat., která bude spočívat v analyzování dokumentů vybraných NZDM. Při rozhovoru jsem získávala informace v přímé interakci s respondenty face to face. Zpětnou vazbou mi byla verbální i nonverbální reakce.

Technika rozhovoru má své plusy i mínusy. Jak uvádí Disman, pozitivem rozhovoru je daleko větší úspěšnost dokončených rozhovorů v porovnání s návratností dotazníků a dále také, že dotazovaná osoba je ta, která byla vybrána do vzorku, kdežto dotazník může vyplnit například i člen rodiny. Za velmi důležité považuji i těžší vyhnutí se odpovědím na jednotlivé otázky. Negativní stránkou rozhovoru je časová náročnost a pro respondenty málo přesvědčivá anonymita výzkumu. Zahrnout sem můžeme i riziko ovlivnění respondentů tazatelem. (5)

Analýzu dat, jako doplňkovou techniku, jsem zvolila z důvodu větší validity výzkumu. Za dokumenty jsou u této techniky považovány všechny záznamy lidské činnosti, které nevznikly za účelem mého výzkumu. (5)

3.2.1 Realizace výzkumu

Výzkum probíhal během měsíce března 2013 v NZDM V.I.P., Městské charity v Českých Budějovicích, Skuherského 70, v NZDM Bouda, pracoviště Centra pro pomoc dětem a mládeži o.p.s. Český Krumlov, Špičák 114 a v NZDM Bongo, Farní charity v Týně nad Vltavou, Hlinecká 746. Před tímto obdobím výzkumu jsem provedla předvýzkum na dvou klientech NZDM Bongo, který mi pomohl ve vymezení otázek pro rozhovory s respondenty. (otázky k polostrukturovanému rozhovoru k náhledu v Příloze č.4)

Rozhovory s informanty probíhaly v prostorách jednotlivých klubů a tedy v jejich volném čase. Jelikož, jsem delší čas byla přítomna jen v NZDM V.I.P., kde mě klienti znali, v ostatních dvou zařízeních mi s příchodem do klubu pomohli sociální pracovníci jednotlivých zařízení. Každý týden jsem v různé všední dny prováděla rozhovory v jednotlivých zařízeních, kdy jeden rozhovor trval přibližně 15 minut. Všichni dotazovaní byli seznámeni s účelem a smyslem mé práce, nadále s tím, že poskytnuté informace budou použity pouze pro účely mé bakalářské práce a rozhovor je anonymní. Při průběhu rozhovoru jsem si pro lepší navázání kontaktu zapisovala pouze stručné informace a dále se spoléhala na svou paměť.

3.3 Charakteristika výzkumného souboru

Základní cílový soubor tvořili pravidelní účastníci preventivních programů ve vybraných NZDM v Jihočeském kraji a dále sociální pracovníci, kteří zde pracují. Celkově jsem se dotazovala devíti informantů/pravidelných účastníků preventivních

programů (pět chlapců a čtyři dívky) ve věku 13-19 let a třech sociálních pracovníc. Přesněji v NZDM V.I.P. jsem vedla rozhovory se třemi informanty (dva chlapci a jedna dívka) a sociální pracovnící, v NZDM Bouda se třemi informanty (jeden chlapec a dvě dívky) a sociální pracovnící, nakonec v NZDM Bongo celkem se třemi informanty (2 chlapci a jedna dívka) a sociální pracovnící. Cílový soubor byl vybrán na základě doporučení sociálních pracovníc a jejich potvrzení, že se informant pravidelně účastní preventivních programů. Dále velmi záleželo na ochotě respondenta/tky hovořit o daném tématu.

Tabulka 1: Základní údaje výzkumného souboru

NZDM	Charakteristika informanta (pohlaví, věk)			
NZDM V.I.P.	Chlapec 14	Chlapec 16	Dívka 13	Sociální pracovníce
NZDM Bouda	Chlapec 17	Dívka 19	Dívka 14	Sociální pracovníce
NZDM Bongo	Chlapec 13	Chlapec 18	Dívka 15	Sociální pracovníce

Zdroj: Vlastní výzkum

4 VÝSLEDKY A JEJICH INTERPRETACE

4.1 Pravidelní účastníci preventivních programů

4.1.1 Povědomí o preventivních programech

A) Informanti/tky z NZDM V.I.P.

Dva informanti uvedli, že už pojem prevence slyšeli. Vysvětlovali to jako pojem, který jim má bránit v tom, něco udělat nebo vyzkoušet. Pro jednoho informanta to byl pojem nový, ovšem po mém vysvětlení potvrdil, že danému pojmu rozumí slovy: „...*jooo, to je, když k nám přijde Kamil a vypráví nám o drogách a tak...*“ – Kamil je terénní sociální pracovník o.s. Prevent, který pravidelně dochází do NZDM V.I.P.

Jako účel preventivních programů uvedli dva informanti, že je mají poučit v dané problematice. Jiný informant to popsal slovy „...*aby nás to povzbuzovalo, jako neřešit problémy pitím a tak...*“.

Všichni informanti (N=3) dále zmiňovali preventivní programy, na kterých byli účastní. Všichni dotazovaní byli několikrát přítomni na diskuzích se streetworkery z o.s. Prevent, kteří do klubu chodí 1x týdně a s klienty NZDM se tedy lépe znají. Dále zmínili film Katka, který je také zaměřen na drogovou problematiku nebo besedu na téma Rasismus a diskriminace. Dále už byl každý preventivní program zmíněn jen jednou. Jednalo se o přednášku, kterou pořádala Policie České republiky o sprejerství, o „...*dopravku se značkama...*“, neboli dopravní výchovu, na které se podílí Městská policie a nakonec beseda na téma Šikana.

B) Informanti/ky z NZDM Bouda

V úvodu bych chtěla podotknout, že NZDM Bouda směřuje své preventivní působení hlavně na volnočasové aktivity, které nabízejí. Jejich cílem je odrazení klientů od negativního způsobu trávení jejich volného času. Toto zařízení jsem do své práce zařadila hlavně proto, že můžeme vidět jiný styl a způsob preventivního působení na klienty.

V tomto zařízení mi dokázal odpovědět jen jeden informant na to, co znamená pojem prevence. Zmíněný dotazovaný použil pojem v souvislosti s preventivními prohlídkami u lékaře: „...no prevence je třeba u doktora a znamená to jako něčemu zabránit...“. Pro snadnější konverzaci a po doporučení sociálního pracovníka, jsem slovní spojení preventivní program nahradila slovy aktivity a projekty klubu.

Jako účel aktivit, mi všichni informanti (N=3) odpověděli velmi podobně:

„...no aby jsme nebyli venku a nekouřili nebo nekradli...“

„...protože jinak se flákáme venku...“

„...abychom nechodili venku, nekouřili a nechlastali...“

Dále mi všichni klienti popisovali, jakých aktivit v klubu se pravidelně účastní. Jeden informant uvedl, že do klubu chodí kvůli beat boxu, kterému se věnuje: „...dokonce mi tady v klubu domluvili i nahrávání několika písniček, takže teď hodně skládám. Věnuju tomu teď hodně času, takže doufám, že se všechno povede.“. Dále mi popisoval, že se pravidelně účastní Filmových večerů, kde se pouští filmy zaměřené na různou problematiku jako lidská práva nebo závislosti. S touto aktivitou se ztotožnil i další informant, který se účastní i koncertů, které klub pořádá a podílí se na filmové a stříhové laboratoři animovaného filmu: „Snažíme se dát dohromady nověj film, tak to snad vyjde.“. Dále byl přítomen i na festivalu Červenání, který je vytvořen a realizován v areálu psychiatrické léčebny Červený dvůr s myšlenkou: „Bavit se bez alkoholu a jiných podpůrných látek...“. Třetí informant je pravidelným účastníkem hudebních

koncertů, ve kterých se občas sám angažuje: „...nejvíc mě tu baví, že tu můžeme zkoušet, a chodit na různé akce...“.

C) Informanti/tky z NZDM Bongo

Dva informanti už slyšeli pojem prevence. Oba dva uvedli, že ho znají z jejich NZDM a ze školy. Jeden informant pojem prevence neznal. Pro tohoto dotazovaného jsem pojem vysvětlila a poté reagoval slovy: „...no jasně, to my tu máme často, třeba jak jsme byli na policajtech a mluvili s nima...“.

Jako účel preventivních programů všichni informanti (N=3) shodně uváděli, že se jedná o zabránění něčemu. Jeden informant například uvedl: „...abychom to nedělali, jako šikana, drogy a tak...“.

Dále mi informanti odpovídali na otázku: „**Na jakých preventivních programech ve tvém NZDM si byl účasten/účastna?**“. Všichni uváděli sledování filmů a návštěvy různých zařízení zaměřené na zrovna probíranou tematiku. Jeden dotazovaný dále uvedl besedy a volnočasové aktivity.

4.1.2 Důvod zúčastňování se preventivních programů a jejich hodnocení

A) Informanti/tky z NZDM V.I.P.

Dva informanti uvedli, že na preventivní programy chodí podle toho, jakou formou jsou vedeny: „Nebaví mě sedět a koukat, jak nudně mluví, to je ztráta času! A navíc se mi chce spát...“ nebo podle toho, zda to přednáší někdo, s kým už mají zkušenost: „...kluci ze streetu se vyznaj, ty jsou v pohodě...“. Jeden informant uvedl jako důvod i to, jestli jdou do klubu i další uživatelé: „...s kámošema se dohodnem, jestli pudem nebo ne...“.

Na otázku: „**Jaký preventivní program se ti nejvíce líbil a proč?**“, jsem získala různorodé odpovědi. Pro jednoho dotazovaného byl nejvíce atraktivní program na téma Zdravá výživa, jako důvod uvedl to, že dříve o tomto tématu moc nevěděl. Další informant chválil besedu, která se zabývala dluhy a oddlužením. Zdůvodnil to slovy: „...zrovna se mi to hodilo...“. Třetí odpověď, byla zase směřovaná na drogovou problematiku a diskuze s pracovníky o.s. Prevent.

Na opačnou otázku, tedy jaký preventivní program by hodnotili jako neatraktivní a z jakého důvodu, mi dva informanti odpověděli, že záleží na formě programu a na tom, kým je veden „...nebaví mě, když jen sedíme a posloucháme...“, „...hlavně at' to nevypráví někdo nudnej...“. Třetí informant zmínil, že už ho „...nudí drogy...“, protože už je to několikrát probírané téma.

Dva informanti se shodli v tom, že preventivní programy mohou mít vliv na chování dalších klientů NZDM V.I.P.. Jeden dotazovaný odpověděl negativně.

Všichni informanti se shodli, že pořádání preventivních programů má smysl a že se budou i nadále účastnit.

Do budoucna by každý z dotazovaných doporučil jiné téma. Prvního informanta by zajímalo téma vězeňství, včetně návštěvy věznice. Další návrh byla zdravá výživa s dodatkem, že „...by nám mohli přinést nějaký ochutnávky třeba...“. Dalším návrhem byla závislost na automatech.

B) Informanti/ky z NZDM Bouda

Všichni informanti uvedli, že se aktivit účastní, protože je to baví:

„...je to super, že se tu můžeme věnovat tomu, čemu chceme...“

„...tady je to lepší, než venku, kde je občas nuda a navíc se na akcích větší sranda...“

„...zajímá mě to, je to lepší než sedět venku a jen se flákat...“

Odpovědi na otázku: „**Jaká aktivita a projekt klubu se ti nejvíce líbil a proč?**“, jsem dostávala velmi podobné, jako když měli informanti vymezit aktivity klubu, kterých se pravidelně účastní. Dá se říct, že jsou shodné, protože je to vždy aktivita, které se věnují dlouhodobě: „...*no ten beat box, pravidelně tu trénuju, tak jednou až dvakrát tejdě...*“, „...*nejradši mám výrobu toho animovanýho filmu...*“. Poslední informant uvedl hudební koncerty, festival Červenání a promítání filmů. Jako důvod uvedl největší atraktivitu těchto aktivit.

Co se týče toho, jaká aktivita připadá informantům nejméně atraktivní, odpovídali všichni ve stejném duchu, tedy že takové aktivity nejsou, protože chodí jen na to, co je zajímavá. „*Každej si v klubu něco najde a tomu se většinou věnuje.*“.

Dva informanti uváděli, že aktivity a projekty v klubu mohou mít kladný vliv na chování dalších klientů: „...*no je fakt, že když jsou tady, tak nehulí a nedělaj bordel...*“. Jeden dotazovaný odpověděl neutrálně: „...*to záleží, jestli se chce zlepšit v tom chování nebo ne...*“.

Všichni informanti se shodli v tom, že pořádání aktivit v NZDM Bouda má smysl: „*Snad všichni sem chodí jen na ten svůj program místo flákání venku.*“

Dotazovaní se shodli i v tom, že jim aktivity v tomto zařízení stačí a ani jeden neměl návrh aktivity nové.

C) Informanti/tky z NZDM Bongo

„*Téma pro mě bylo docela zajímavý a taky sem byl zvědavěj.*“ – takto zdůvodňuje svou účast na preventivních programech jeden z informantů. Další dva informanti se ztotožňují s tímto názorem a jeden informant ho ještě rozvíjí tím, že „...*nic lepšího sem na práci neměl...*“.

Za nejlepší preventivní program pořádaný NZDM Bongo považuje jeden informant to, že *„jsme mohli navštívit policejní stanici...“*, druhý informant zmínil jako nejatraktivnější preventivní program pravidelné pouštění filmů, pokaždé na jinou tematiku a odůvodnil to slovy *„...filmy jsou lepší než třeba besedy, filmy líp chápu...“*. Třetí informant uvedl, že je nejlepší *„...návštěva odborníka, protože tomu nejvíc rozumím...“*.

Jako naopak nejméně atraktivní preventivní programy připadají dvěma informantům besedy. Další respondent mi na tuto otázku odpověděl, že takový program není: *„...takovej program není, všechny jsou v pohodě!“*.

Všichni informanti dále uváděli, že preventivní programy mohou mít vliv na zlepšení chování nebo jednání některých jedinců. Jeden informant to okomentoval slovy: *„...částečně asi jo, ale záleží na nich, jestli se chtěou změnit...“*.

Všichni dotazovaní se shodli, že pořádání preventivních programů v jejich NZDM Bongo má smysl.

Při otázce: **„Zajímá tě nějaké téma, které by jsi chtěl/a v rámci preventivních program zrealizovat?“** mi jeden informant odpověděl: *„Zajímalo by mě třeba, jak se chovat k mentálně a fyzicky postiženým lidem.“*. Zbylí dva informanti odpověděli shodně a to tak, že jim pořádané preventivní programy v jejich zařízení postačují.

4.2 Sociální pracovníci

4.2.1 Pořádání preventivních programů

A) Sociální pracovnice z NZDM V.I.P.

Sociální pracovnice NZDM V.I.P. na otázku: „ **Kdo zajišťuje ve Vašem zařízení preventivní programy?**“ odpověděla, že je „...zajišťují interní nebo externí pracovníci...“, kdy příkladem uvedla o.s. Prevent, o.s. Theia, Besip (dopravní výchova), Jihočeská rozvojová o.p.s. (problematika dluhů) nebo o.s. Rozkoš bez rizika.

Témata preventivních programů jsou volena tak, aby se stále neopakovala a také podle aktuálnosti „...*dluhy a oddlužení jsem volili, protože jsme věděli, že to někteří klienti aktuálně řeší...*“. S tím je tedy spjato i to, zda charakter programů souvisí se zájmem ze strany klientů.

Informantka dále uvedla, že se klienti na preventivních programech přímo nepodílejí.

B) Sociální pracovnice z NZDM Bouda

V tomto zařízení se podílí na aktivitách a projektech všichni pracovníci NZDM Bouda. „*Každý má nějakou oblíbenou volnočasovou aktivitu, kterou si sebou sem do Boudy přinesl a také se jí tu snaží rozvíjet. Já mám třeba ráda výtvarku, proto se na ní snažím podílet a vytvářet nové věci.*“.

Informantka dále uvádí, že aktivity jsou různého charakteru: „*Máme tu hudební a taneční skupiny, Filmový klub, promítání filmů, festivaly Červenání a Cihelna, v prosinci nám skončil projekt s názvem IN-formuj se v Boudě!, kde si klienti mohli vybrat libovolné téma, kterému jsme se věnovali.*“.

Dotazovaná uvádí, že aktivity jsou úzce spojeny, se zájmem se strany klientů. Klienti se sami podílejí na uspořádání koncertů nebo festivalů. Klienti jsou prý důležitým pilířem pořádání určitých akcí: „...*bez klientů by některé aktivity ani nebyli možné...*“.

C) Sociální pracovnice z NZDM Bongo

Sociální pracovnice NZDM Bongo uvedla, že v jejich zařízení jsou realizovány preventivní programy formou besedy, návštěv institucí, návštěv odborníků v zařízení a formou filmového odpoledne. Dále zmiňovala, že na pořádání preventivních programů se podílejí všechny pracovnice NZDM včetně jedné pracovnice přímo specializované na prevenci rizikového chování: „*Pokud jde o dlouhodobý preventivní plán, ten připravila pracovnice, která dokončuje vzdělání v oboru prevence rizikového chování.*“.

Co se týče charakteru preventivních programů, informantka uvedla, že se v zařízení snaží o pestrost: „...*snažíme se neupínat pouze na jednu formu...*“.

Dotazovaná zmiňovala, že částečně preventivní programy utváří podle zájmů klientů: „...*zkusíme nějakou formu nebo téma preventivního programu a pokud to má úspěch, zopakujeme to, pokud ne, zkusíme vymýšlet další formy...*“.

Na preventivních programech se v NZDM Bongo klienti přímo nepodílejí.

4.2.2 Zájem klientů o preventivní programy a jejich působení

A) Sociální pracovnice z NZDM V.I.P.

Zájem o preventivní programy z řad klientů vnímá sociální pracovnice jako průměrný. Dodala také, že „...*záleží na ročním období. V létě se stává, že mají klienti program někde venku a jsou radši tam než dovnitř do klubu.*“.

Vyžádané téma není tak časté. Dotazovaná uvedla, že sami si vyžádali problematiku drog a sexu.

S dopady na klienta se informantka vyjádřila slovy „...většinou žádný efekt, a když, tak krátkodobý...“. Ovšem v tomto zařízení považují za důležité i větší informovanost klienta v dané problematice.

Hodnocení klientů je prý úzce spjato s tím, jakou formou jsou preventivní programy uspořádány. Za důležitý mezník pro kladné hodnocení programu klientem uvádí informantka přednášejícího: „Velmi záleží na projevu přednášejícího, pokud se jedná o besedu či přednášku.“.

Sociální pracovníci v NZDM V.I.P. dále připravují preventivní programy, které rozdělují podle věkových kategorií: „U dětí od 6-12 let bychom se chtěli zabývat zdravím životním stylem a dopravní výchovou. Další téma Šikana, bychom rádi směřovali na všechny klienty.“.

B) Sociální pracovnice z NZDM Bouda

Informantka uvedla, že zájem o aktivity a projekty v klubu je velký a každý si tu najde tu svou. Klienti se často účastní pořádaných aktivit, záleží na zájmech klientů: „...když je to zajímavá, přijdou, když ne, tak ne...“.

Společným projektem pracovníků NZDM Bouda IN-formuj se v Boudě!, se pracovníci snažili dozvědět o tom, co klienty zajímá: „...IN-formuj se v Boudě!, to je projekt, který nám měl ukázat, jaká témata jsou pro klienty atraktivní.“

Podle sociální pracovnice mají aktivity na klienty pozitivní dopad: „V klubu mají aktivitu, která je zajímavá a věnují se jí, občas velmi často, proto nemají čas na nějaké

lítání venku.“. Potvrzuje dále, že už viděla klienty, kteří se díky nějaké aktivitě změnili, a místo negativního trávení volného času přišli raději do jejich zařízení.

Hodnocení vnímá sociální pracovnice jako kladné s tím, že každý si vychvaluje tu aktivitu, které se právě věnuje.

Do budoucna je v plánu pokračování v aktivitách, které jsou u dětí oblíbené. Informantka také uvedla, že záleží na finančních prostředcích, které na rozvoj aktivit budou mít.

C) Sociální pracovnice z NZDM Bongo

Na otázku: „**Je zájem o preventivní programy z řad klientů?**“ informantka odpověděla, že je třeba rozlišit cílovou skupinu dle věkových kategorií: „*...klienti ve věkové kategorii od 12 do 15 let mají spíše chuť věnovat se volnočasovým aktivitám, starší klienti zájem projevují...*“. Pracovnice také zhodnotila účast klientů na preventivních programech jako velmi dobrou.

Informantka uvedla, že klienti si žádné téma sami neurčili, ale většinou je prý voleno na základě nejčastěji řešených témat v rámci kontaktní práce s klienty.

Dotazovaná si dále není vědoma případu, kdy by preventivní program měl dopad na klienta takový, aby změnil svoje jednání nebo chování, ovšem v NZDM Bongo prý považují za úspěch i to, že má klient větší povědomí o probíraném tématu.

Informantka se také domnívá, že ohlasy z řad klientů na preventivní programy jsou většinou pozitivní.

Do budoucna by v rádi v NZDM Bongo pokračovali ve stejném typu programů, jako doposud, jelikož se jim tyto formy preventivních programů osvědčily: „*Chceme pokračovat v tomto směru i nadále, protože jsou programy velmi kladně hodnoceny.*“

5 DISKUZE

V této části bakalářské práce zodpovídám výzkumné otázky a jejich výsledky diskutuji s teoretickými východisky. Dále zde upozorňuji na možné zkreslení při sběru dat.

V první výzkumné otázce jsem zjišťovala: „**Jaké jsou preventivní programy ve vybraných Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v Jihočeském kraji?**“

Podle získaných informací jsou preventivní programy v mnou vybraných Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež na dobré úrovni. Každé zařízení má k preventivním programům odlišný přístup. Pokud budeme mluvit o formách pořádaných preventivních programů, v zařízeních NZDM V.I.P. a NZDM Bongo jsou programy jako beseda, návštěva zařízení nebo odborníka, filmová odpoledne a také měsíční témata, zaměřená na danou problematiku. Obě dvě zařízení kladou důraz na zvětšení informovanosti klientů o probíraném tématu a také to považují za úspěch.

Co se týče zvolených témat preventivních programů, dotazované sociální pracovníce z těchto dvou zařízení se shodly v tom, že jsou volena podle aktuálnosti a řešení osobních záležitostí při vykonávání kontaktní práce s klientem. Podle mého názoru je všímavost a jistá znalost klientů důležitým nástrojem v realizaci preventivních programů. Sociální pracovník by měl mít o klientech přehled a podle toho vybírat vhodnou formu i témata programů, aby byly pro klienta atraktivní a také aktuální. Uvedla bych to na příkladu, který jsem citovala v interpretaci výsledků u odpovědi sociální pracovníce z NZDM V.I.P. o tématu preventivního programu oddlužení. Jak jsem zmínila, toto téma bylo vybráno na základě povědomí o problémech některých klientů v této oblasti. Program byl dále hodnocen a zmíněn při odpovědi jednoho z respondentů NZDM V.I.P. jako nejatraktivnější, jelikož pro něj byla daná problematika aktuální.

Jak ve svém článku uvádí Hanuš, sociální pracovník by měl řešit nepříznivé sociální situace, které jsou problémem nejen jedince, ale způsobují nepříjemnosti i celé společnosti. Díky práci s jednotlivcem nebo se skupinou, tak napomáhá k jejich zlepšení a tedy i k zlepšení celé naší společnosti. (8) Chci tedy naznačit, že úloha sociálního

pracovníka podílejícího se na utváření preventivních programů je velmi důležitá. Myslím, že povaha a odbornost sociálního pracovníka se odráží i v tom, jaké preventivní programy utváří.

V NZDM V.I.P. dotazovaná sociální pracovnice zmínila, že se na pořádání preventivních programů podílejí i externí pracovníci. Jednalo se o nabídku různých občanských sdružení jako o.s. Theia, o.s. Prevent nebo obecně prospěšná společnost Jihočeská rozvojová, která měla na starost již zmíněnou besedu o oddlužení. Podle mého názoru není na škodu, když specifickou primární prevenci realizuje někdo, kdo klienty osobně nezná. Jak je uvedeno ve standardech sociálních služeb, programy specifické primární prevence vznikají na základě již existujícího problému. Je to prevence, která už je zaměřena na určitý problém. (24) Je možné, že při řešení daného problému se klient NZDM svěří raději někomu cizímu než někomu, kdo ho dlouhodobě zná, jelikož se například nebude chtít v očích sociálního pracovníka shodit nebo mu prostě přiznat, že ten daný problém má.

Jak uvádí ve své publikaci Záborský, program nespecifické prevence je vhodný, i když neexistují přímo rizikové projevy chování. Programy jsou v mnoha případech vedeny formou volnočasových aktivit, kde se pracuje na všestranném rozvoji osobnosti, na rozvíjení svého nadání nebo zájmů. (29) Prevenci nespecifickou preferuje i NZDM Bouda, které je také součástí mého výzkumu. Volnočasové aktivity jsou zde spojeny s velmi kladnou zpětnou vazbou od klientů, kteří se jich pravidelně účastní.

Zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity je také ukotveno ve vyhlášce č. 505/2006 Sb. v § 27. Česká asociace streetwork tyto aktivity ještě rozdělila podle toho, jestli se jedná o akce, které iniciovali sami uživatelé, a nebo jde o akce, které slouží k zpestření rutiny klubu nebo k propagaci zařízení. (26) V NZDM Bouda můžeme najít pestrou nabídku volnočasových aktivit pro klienty. Mohu říci, že volnočasové aktivity v tomto zařízení jsou úzce spojeny se zapálením sociálních pracovníků pro danou věc a obrovskou chutí tyto aktivity postupně dostávat na ještě vyšší úroveň. Velkou roli zde hraje i již zmíněná propagace zařízení, jelikož je v akcích klubu velmi zastoupená. Příkladem může být pořádání koncertů. Zde jsou klienti vedeni k určité zodpovědnosti, dochází také ke kooperaci mezi jednotlivými

klienty a usiluje se o jejich seberealizaci. S tím souvisí i motivace, kterou N. Heyesová vykládá jako něco, co řídí a energetizuje lidské jednání. (12) Vede také k odrazení od negativního způsobu trávení volného času a k podání co nejlepšího výkonu před divákem. Dále bych otázku motivace demonstrovala na odpovědi jednoho z dotazovaných, který uvedl, že se v NZDM Bongo věnuje beat boxu (viz. Kapitola Vyhodnocení a interpretace výsledků). Sociální pracovník informantovi domluvil nahrání několika jeho písní. „...*dokonce mi tady v klubu domluvili i nahrávání několika písniček, takže teď hodně skládám. Věnuju tomu teď hodně času, takže doufám, že se všechno povede.*“ Na tomto příkladu můžeme vidět jak motivaci, tak právě cíl těchto volnočasových aktivit a to odrazení od negativního způsobu trávení volného času.

Ze zjištěných výsledků navrhuji hypotézu:

H1: „*Preventivní programy v NZDM vycházejí spíše z potřeb uživatele, nežli z témat stanovených pracovníky.*“

Druhá výzkumná otázka zněla: „**Vnímá uživatel preventivní programy jako přínosné nebo jako obtěžující?**“

Všichni informanti ze zmíněných zařízení věděli, k čemu slouží programy primární prevence, v případě NZDM Bouda aktivity a projekty klubu, z toho vyplývá, že informovanost o účelu těchto programů je dobrá.

Všichni informanti z prvních dvou zařízení považují za důležité to, jakou formou jsou vedeny preventivní programy. Dokonce čtyři informanti ze šesti mi odpověděli, že preventivní programy vedeny formou besedy vnímají jako nejméně atraktivní. Jeden informant z NZDM Bongo to odůvodnil slovy: „...*filmy jsou lepší než třeba besedy, filmy líp chápu...*“. Informant NZDM V.I.P na to reagoval: „...*nebaví mě, když jen sedíme a posloucháme...*“. Sociální pracovníce z NZDM V.I.P. dále potvrdila, že velmi záleží na přednášejícím, pokud se jedná o besedu nebo přednášku. Toto tvrzení bych doplnila i o osobní zkušenost, kdy jsem během své praxe v NZDM byla přítomna na jednom preventivním programu. Tento program měl zajímavé téma, ovšem

přednášející, externí pracovník, používal mnoho odborných slov, kterým klienti NZDM nemohli porozumět. Zde se jedná o neznalost cílové skupiny přednášejícím, která navštěvuje tato zařízení. Je jasné, že zpětná vazba od klientů nebyla moc pozitivní. Považuji za zajímavé, že když měli informanti odpovědět na to, jaký program se jim líbil nejméně, odpověď našli všichni dotazovaní z NZDM V.I.P. i z NZDM Bongo kromě jednoho. Pokud se ovšem budeme bavit o formách prevence, kterou preferuje NZDM Bongo, žádný z informantů na tuto odpověď neodpověděl, jelikož jim vše připadalo atraktivní.

Osm informantů z devíti se shodlo na tom, že pořádání preventivních programů má smysl a účastnit se na nich budou dál. Jeden odpověděl negativně. Souhlasím s tvrzením R. Jedličky, že volný čas dětí a mládeže je velmi specifický. Zrovna v této době si jedinec vytváří hodnotový systém a utváří životní styl. Za důležitý činitel také považuje prostředí, ve kterém se jedinec nachází. (10) Jelikož mnozí klienti, tráví v zařízení poměrně dost času, je dobré, že se mohou účastnit širokého spektra preventivních aktivit. Jak uvádí Říčan, v dnešní době mají velký význam volnočasové aktivity, které jsou důležité i pro další život. Je to hlavně proto, že volného času přibývá a také v tom, že ve srovnání s prací je svobodnější sebevyjádření a rozvíjení osobnosti. I aktivně provozovaná hudba, je pro jedince možností, jak může dát prostor svým citům a také si vytvořit vztah k dalším osobám. (22)

Všechny sociální pracovnice dále zmínily, že většinou vnímají kladnou zpětnou vazbu od klientů a to se odráží i v účasti klientů na preventivních programech. Jejich názory se však lišily v otázce působení preventivního programu na chování či jednání klienta. Sociální pracovnice z NZDM V.I.P. většinou neshledala žádný efekt nebo změnu v jednání klienta a pokud ano, tak byl krátkodobý. Sociální pracovnice z NZDM Bongo také potvrdila malý efekt na klienta, ovšem vyzdvihla větší informovanost klienta o dané problematice. Na druhou stranu sociální pracovnice z NZDM Bouda odpověděla, že splňují představu o tom, odrazovat klienty od negativního trávení volného času. „*V klubu mají aktivitu, která je zajímavá a věnují se jí, občas velmi často, proto nemají čas na nějaké lítání venku.*“

Ze zjištěných výsledků navrhuji hypotézu:

H2: „*Uživatelé preventivních programů v NZDM hodnotí jako přínosnější formu preventivního programu filmové večery než besedy.*“

5.1 Možná zkreslení výzkumu

Tuto podkapitolu bych ráda věnovala zkreslením, které by mohli výzkum nějakým způsobem ovlivnit.

Jedním z nich může být zkreslení tazatelem. Pro dotazované jsem byla cizí osobou, a tedy ke mně nemuseli mít dostatečnou důvěru. Tato nedůvěra se mohla odrazit v jejich odpovědích.

Další možností je snaha „zalíbit se“. Dotazovaní mi chtěli vyhovět a tak odpovědi formulovali tak, jak si mysleli, že je chci slyšet. Může tedy dojít k nepravdivosti jejich odpovědí.

Jedním z možných zkreslení může být to, že dotazovaný nemusel přesně porozumět mé otázce. Položenou otázku mohl respondent pochopit jiným způsobem, než jsem ji původně zamýšlela.

Jak uvádí Disman, záznam odpovědi může mít také vliv na odpověď respondenta, jelikož může být přirozená interakce mezi tazatelem a respondentem narušená. (5)

Některé pojmy mohly být pro dotazované příliš obecné a mé vysvětlení mohlo navádět k odpovědi.

V neposlední řadě bych zde uvedla i možnost zkreslení výběrového vzorku. Jelikož byl vybrán na základě doporučení sociálních pracovníků, mohlo se jednat o respondenty oblíbené nebo nejvíce komunikativní. I toto mohlo mít vliv na odpovědi respondentů.

6 ZÁVĚR

Poměrně nová a stále se rozvíjející je sociální služba Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Stále aktuální jsou otázky nejvhodnějšího řešení preventivního působení na klienty.

V mé bakalářské práci na téma Preventivní programy ve vybraných Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež jsou zpracovány informace týkající se charakteru realizovaných preventivních programů a percepce preventivních programů pravidelným účastníkem.

V teoretické práci jsem se snažila přiblížit službu Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, dále jsem popsala cílovou skupinu tedy i výzkumný vzorek složený z dětí, mládeže a sociálních pracovníků z vybraných NZDM. Na konec jsem zpracovala kapitolu týkající se prevence a preventivních programů.

V praktické části jsem uvedla zvolený cíl práce, kterým bylo popsat, jaké preventivní programy jsou realizovány ve vybraných Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v Jihočeském kraji. Dalším cílem bylo popsat percepci preventivních programů pravidelným účastníkem. Domnívám se, že vytyčený cíl práce byl naplněn.

Výzkum probíhal formou polostrukturovaných rozhovorů ve třech mnou zvolených Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v Jihočeském kraji. Jednalo se o NZDM V.I.P., NZDM Bouda a NZDM Bongo. Celkem jsem se dotazovala devíti informantů, tedy pravidelných účastníků preventivních programů, ve věku od 13 do 19 let a také tři sociálních pracovníků (v každém zařízení jedné).

V rámci práce byly navrženy následující hypotézy: H1: Preventivní programy v NZDM vycházejí spíše z potřeb uživatele, nežli z témat stanovených pracovníky. H2: Uživatelé preventivních programů v NZDM hodnotí jako přínosnější formu preventivního programu filmové večery než besedy.

Dále bych shrnula, jaké významné výstupy přinesla moje práce pro praxi. Z informací získaných při rozhovorech je možné získat dobrou zpětnou vazbu od klientů na pořádané preventivní programy, kterých byli účastni. Sociální pracovníci, pracující v již zmíněných zařízeních, mohou interpretaci výsledků použít při tvorbě

dalších preventivních programů a snažit se je sjednotit s názory klientů. Dále mohou být výsledky dobrým zdrojem informací pro všechny poskytovatele preventivních programů. V neposlední řadě věřím, že práce bude užitečná jako zdroj informací i dalším výzkumníkům či laické veřejnosti.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1) CORSARO, William A. *The sociology of childhood*. 2nd ed. Thousand Oaks: Pine Forge Press, c2005, xiv, 359 p. ISBN 07-619-8751-7.
- 2) ČECHLOVSKÝ, Jan. Kořeny vzniku NZDM v České republice. In: *Česká asociace streetwork* [online]. Oct 31, 2006, 2012 [cit. 2012-11-29]. Dostupné z: http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=703
- 3) ČESKÁ ASOCIACE STREEETWORK, Standardy kvality sociálních služeb pro NZDM. *Streetwork.cz*[online]. ©2006-2012 [cit. 2012-11-19]. Dostupné z: http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=195
- 4) ČESKO. Vyhláška č. 505 z roku 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. In: *Úplné znění*. 2006.
- 5) ČESKO. Zákon č. 108 z roku 2006 o sociálních službách. In: *Úplné znění*. Ostrava: SAGIT, 2007. ISBN 978-80-7208-608-5.
- 6) DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011, 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.
- 7) DROGY-INFO. *Drogy-info.cz*[online]. ©18.10.2010 [cit. 2012-11-19]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/glosar_pojmu/
- 8) FARNÍ CHARITA TÝN NAD VLTAVOU. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bongo. *Tyn.charita.cz* [online]. ©2013 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: <http://tyn.charita.cz/vyhledavani-v-adresari/?i=nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez-bongo#directory-detail>
- 9) GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 594 s. ISBN 80-720-3124-4.
- 10) HANUŠ, Petr. Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný. In: *Sociální práce Českomoravská psychologická Společnost*[online]. 2012, 2007(1) [cit. 2012-11-10]. ISSN: 1213-6204. Dostupné z: http://socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

- 11) HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 6. Překlad Irena Štěpaníková. Praha: Portál, 2011, 166 s. ISBN 978-807-3679-095.
- 12) HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-717-8927-5.
- 13) JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Vyd. 1. Praha: Themis, 2004, 478 s. ISBN 80-731-2038-0.
- 14) JOHNOVÁ, Milena. *Zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe: průvodce poskytovatele* [online]. Vyd. 1. Editor Kristýna Čermáková. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2002, 111 s. [cit. 2012-11-29]. ISBN 80-865-5245-4. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5964/pruvodce.pdf>
- 15) *Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork*. Vyd. 2. Editor Petr Klíma. [Praha: Česká asociace streetwork, 2009, 359 s. ISBN 978-80-254-4001-8.
- 16) KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001, 199 s. ISBN 80-731-5004-2.
- 17) LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- 18) MATOUŠEK, Oldřich et al. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- 19) MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 287 s. ISBN 80-717-8549-0.
- 20) MĚSTSKÁ CHARITA ČESKÉ BUDĚJOVICE. *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež V.I.P. Mchmcb.cz* [online]. ©2013 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez-v-i-p#directory-detail>
- 21) *Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. Praha: MŠMT, 2007. č.j.: 20 006/2007-57.
- 22) MOJŽÍŠOVÁ, Adéla. *Metody sociální práce*. České Budějovice: Jihočeská

univerzita, 2007, 69 s.

- 23) *Možnosti a cesty primární prevence: Primární prevence rizikového chování VI.* Praha: Centrum adiktologie, PK, 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2009. ISBN 978-80-254-5824-2.
- 24) NÍZKOPRAHOVÉ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ. NZDM Bouda. *Bouda.cpdm.cz*[online]. ©2013 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: <http://bouda.cpdm.cz/>
- 25) PREVENCE-INFO: Prevence rizikového chování. *Prevence-info.cz* [online]. ©2010-2013. [cit. 2013-02-10]. Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/p-prevence>
- 26) ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem. 2.*, přeprac. vyd. Praha: Portál, 2006, 390 s. ISBN 80-736-7124-7.
- 27) SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ. *Mládež na křižovatce.* Praha: Svoboda servis, 2004. ISBN 80-8632-033-2.
- 28) *Standardy kvality sociálních služeb-Výkladový sborník pro poskytovatele.* Vydání první. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2008, 186 s.
- 29) *Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy.* Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [on-line]. [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/7325_1_1/
- 30) STREETWORK. Česká asociace streetwork. *Čas: Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež* [online]. Čas, ©2008 [cit. 2012-22-11]. Dostupné z: http://www.streetwork.cz/images/download/Pojmoslovi_text.pdf
- 31) ŠANDOR, Juraj et al. *Nízkoprahové programy pre deti a mládež: Úvod do problematiky.* Bratislava: Nadácia mládeže Slovenska, 2005. ISBN 80-969348-0-5.
- 32) Úmluva o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů.* 1989.
- 33) VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří.* 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 80-717-8308-0.
- 34) ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 95 s. ISBN 80-244-0709-4.

8 KLÍČOVÁ SLOVA

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Preventivní programy

Prevence

Trávení volného času mládeže

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Informační leták NZDM V.I.P.

Příloha č. 2: Informační leták NZDM Bouda

Příloha č. 3: Informační leták NZDM Bongo

Příloha č 4: Otázky k polostrukturovanému rozhovoru

Příloha č. 1: Informační leták NZDM V.I.P.

**sociální
služby**

s úsměvem

**NZ
DM
V.I.P.**

 Městská
charita
České
Budějovice

KLUB

Pro děti od 12 do 26 let.

V klubu máme **pinčes, kulečnick, počítače, klávesy, fotbálek, různé společenské hry.**

Chodíme na akce jako je **fotbal, kino, bowling, různé výlety...**

Poradíme ti v těžkých situacích, můžeme ti předat zkušenosti.

Pomůžeme ti se školou, s problémy v rodině, s kamarády i v těžších chvílích.

Otevírací doba:

Aktuálně na www.mchcb.cz

DOUČOVÁNÍ A ŠKOLNÍ PŘÍPRAVA

Budeme se s tebou pravidelně **doučovat a procvičovat to, s čím máš problémy.**

Můžeme se domluvit s tvouj paní učitelkou (pokud budeš chtít), **co ti nejde a v čem se potřebuješ zlepšit.**

Otevírací doba:

Aktuálně na www.mchcb.cz

NZDM V.I.P.

Nízkoprahové Zařízení
pro Děti a Mládež

Jsmo sociální služba a to znamená, že poskytujeme pomoc v obtížných životních situacích.

Snažíme se ti pomoci v řešení tvé životní situace a společně s tebou najít nejlepší cestu.

PRINCIPY NZDM V.I.P.

- Nízkoprahovost
- Anonymita
- Dodržování práv uživatelů
- Individuální přístup
- Respektování volby uživatelů
- Zaměření na celek
- Flexibilita

naše PROGRAMY

VÝTVARKA

Pro děti od 3 do 11 let.

Vyrábíme, malujeme, skládáme, tvoříme, bavíme se...

Otevírací doba:

Aktuálně na www.mchcb.cz

KLUBÍK

Pro děti od 3 do 11 let.

Máme pro tebe připravené **zajímavé hry a soutěže.**

Občas pořádáme akce mimo klub, **chodíme na výstavy, do kina, na výlety.**

Chystáme různé **soutěže, hrajeme si nebo se s tebou učíme.**

Pokud tě něco bude trápit, můžeme ti pomoci.

Otevírací doba:

Aktuálně na www.mchcb.cz
(sraz u klubu)

HUDEBNÍ ZKUŠEBNA

Pro uživatele NZDM V.I.P.

Máme **možnost využívat zkušebnu** v prostorách NZDM Srdíčko-Jiloro.

Podmínky k využívání a zapisování se do zkušebny jsou v klubu.

Otevírací doba:

Aktuálně na www.mchcb.cz

Služba je poskytována zdarma.

NZDM V.I.P.

Skuherského 70, 370 01 České Budějovice
[www.facebook.com/NZDM V.I.P.](http://www.facebook.com/NZDM.V.I.P.)
vip@mchcb.cz, www.mchcb.cz

vedoucí NZDM 731 604 456
sociální pracovníce 731 604 421
731 604 436

sociální
služby

NZ
DM
V.I.P.

Městská
charita
České
Budějovice

s úsměvem

NZDM V.I.P. Nízkoprahové Zařízení pro Děti a Mládež

NZDM V.I.P. nabízí zázemí, odbornou pomoc a podporu dětem a mládeži, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy, sociálním vyloučením, nebo se nacházejí v obtížné životní situaci I.

Základní činnosti:

- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- sociálně terapeutické činnosti,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

NAŠE PROGRAMY

- **Klub** pro děti od 12 do 26 let
- **Klubík** pro děti od 6 do 11 let
- **Výtvarka**
- **Doučování a školní příprava**
- **Hudební zkušebna**

Plánování činností v Klubu i Klubíku probíhá ve spolupráci s uživateli služby.

vedoucí NZDM 731 604 456

sociální pracovnice 731 604 421

731 604 436

Služba je poskytována zdarma .

NZDM V.I.P.

Skuherského 70, 370 01 České Budějovice
[www.facebook.com/NZDM V.I.P.](http://www.facebook.com/NZDM.V.I.P.)
vip@mchcb.cz, www.mchcb.cz

Příloha č. 2: Informační leták NZDM Bouda

NÍZKOPRAHOVÉ VOLNOČASOVÉ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ

BOUDA

KLUB V BOUDĚ

Víceúčelové klubové zařízení pro děti a mládež
v Českém Krumlově, Špičák 114 (areál CPDM, o.p.s.)

Klub "BOUDA" je zaměřen na volnočasové aktivity,
hlavně pro středoškolskou mládež

Nabízíme:

- ... prostor pro využití volného času mládeže a studentů (např. začínající divadelní soubory, hudební a taneční skupiny, možnost pro vystavování prací amatérských výtvarníků, pořádání koncertních vystoupení všech hudebních směrů atd.)
- ... prostor pro školy a školská zařízení k pořádání besed, seminářů, diskusí a podobných aktivit
- ... pravidelné klubové večery zaměřené na film, pozici, alternativní kulturu aj.

místo otevřené pro všechny

místo, kam je možné kdykoli přijít, není třeba se evidovat, lze volně přicházet i odcházet.

... pokud nemáš peníze a potřebuješ ubytování, je třeba požádat o ubytování prostřednictvím klubu

... A POKUD BYS SNAD NĚKDOY POTŘEBOVAL(A) MÁME PRO TEBE V ZÁSADĚ JESTE TYTO SLUŽBY

- ... PŘIJÍT A POSLUŠNĚT MUZIKU
- ... ZAHRAŤ SI STOLNÍ FUTBAL, ŠACHY A DALŠÍ HRY
- ... PŘECÍST SI KNĚŽKY, AKTUÁLNÍ ČASOPISY A MOŽNĚ
- ... ČÍST SI MALÉ OBCERSTVENÍ
- ... PŘIPOJIT SE NA INTERNET
- ... A TRABA TAKÉ POMAŽ NĚKDE (SI) DEKOROVAT SI SI KOBLOK A ŠACHY A ŠTI V FOTODU

POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ

PORADENSTVÍ V PŘÍPADĚ, ŽE MÁŠ NĚJAKÝ PROBLÉM

ZPŘÍSTŘEDKOVÁNÍ KONTAKTU NA ODBORNÍKY

POMOC V KRIZI

DŮVĚRNOST INFORMACÍ ZARUČENA

KONTAKT: 736 634 127, bouda@icmck.cz, www.icmck.cz
PROVOZ: Pondělí až Pátek 18:00 - 20:00 (po dohodě možná soboty a neděle)

Centrum pro pomoc dětem a mládeži o.p.s. Český Krumlov
Sdružení dětí a mládeže S.D.M. v Českých Budějovicích

KONTAKT: 736 634 127, bouda@icmck.cz, www.icmck.cz

Pondělí - Pátek
14:00 - 20:00
VSTUP JE VOLNÝ

Příloha č. 3: Informační leták NZDM Bongo

Otevírací doba:

Pondělí	Zavřeno
Úterý	13:00 – 19:00
Středa	13:00 – 19:00
Čtvrtek	13:00 – 19:00
Pátek	13:00 – 20:00
Sobota	13:00 – 20:00
Neděle	Zavřeno

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bongo

Kulturní dům Hlinecká 746
375 01 Týn nad Vltavou

Email: bongo@farnicharita.cz, tel: 731 402 991

www.tyn.charita.cz

NZDM Bongo je určeno pro děti a mládež ve věku 12 až 26 let z Vltavotýnska, v jejichž životě může dojít nebo dochází k událostem, které negativně ovlivňují jejich vývoj a vzhledem k prostředí, v němž se pohybují, zažívají nepříznivé sociální situace.

Poskytujeme pomoc při řešení problémů, které se nejčastěji týkají těchto oblastí:

- Rodinné, partnerské, vrstevnické vztahy
- Škola (pomoc s přípravou do školy, s výběrem budoucího povolání)
- Zaměstnání
- Sexualita
- Trestná činnost
- Návykové látky

Volnočasové aktivity

Prostřednictvím volnočasových aktivit dochází k navazování kontaktu s klienty.

- Stolní tenis
- Stolní fotbal
- Kulečnick
- Šipky
- Deskové hry
- Filmové odpoledne
- Vaření
- Výtvarné aktivity
- Internet
- Hudební zkušebna
- Besedy, přednášky
- Výlety, víkendové akce
- Turnaje a soutěže
- Sportovní akce
  - Koncerty
  - Diskotéky

<p>Práva klientů</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Máš právo zůstat v anonymitě – řekni nám jen přezdívku nebo jméno 2. Pracovníci jsou vázáni mlčenlivostí - co nám řekneš zůstane jen mezi námi, nikomu dalšímu to nepovíme. Výjimku tvoří ohlašovací povinnost v případě závažných trestných činů - vražda, týrání, zneužívání, organizovaná krádež. 3. Máš právo využít nabídku pomoci v obtížných a krizových životních situacích – k soukromému rozhovoru jsou ti k dispozici pracovníci Bonga. 4. Máš právo v rámci otevírací doby kdykoli přijít a odejít. 5. Máš právo na pobyt v klubu (při respektování pravidel) i bez zapojení se do činnosti 6. Máš právo využít nabídky akcí, které ti Bongo nabízí – sleduj program ať víš, co se děje. 7. Máš právo podílet se na činnosti Bonga a ovlivňovat ji - řekni, co tu chceš podniknout. 8. Máš právo na vlastní názor, sebeurčení a na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání. 9. Máš právo podat stížnost s možností odvolání – k dispozici je schránka na anonymní stížnosti. 10. Máš právo v případě nespokojenosti se svým klíčovým pracovníkem žádat spolupráci s jiným pracovníkem bez obavy z jakéhokoli negativního dopadu na pokračování služby. 11. Máš právo na ochranu osobních údajů - co o tobě evidujeme ukážeme jen tobě, nikomu jinému. 	<p>Povinnosti klientů</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Řekni nám svůj věk nebo rok narození. 2. Zákaz užívání, obchodování, a manipulování s nelegálními i legálními drogami v Bongu. 3. Zákaz vstupu pod vlivem návykových látek 4. Nekuř v Bongu ani v jeho blízkosti pokud si mladší 15 – ti let. 5. Nedělej binec a nehluč. 6. Neužívej násilí, včetně slovního, vůči ostatním v Bongu (žádné nefér, povýšené, rasistické a podobné chování) 7. Žádné vyvolávání konfliktů a účast na nich, žádné šikánování, nadávání a urážení. 8. Nenič a neodnášej vybavení a zařízení Bonga 9. Nerozvíjej žádné sexuální aktivity 10. Bezdůvodně se nezdržuj na chodbě 11. Pokud chceš přijít do Bonga se psem, měj ho vždy na vodítku a hlídej ho. 12. Pokud chceš využívat nabízené služby a aktivity musíš mít uzavřenou ústní nebo písemnou smlouvu a musíš mít vytvořen individuální plán.
	<p>Postihy</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Napomenutí – po třech napomenutí budeš na daný den vykázán . 2. Přiměřené odpracování způsobených problémů. 3. Zaplacení vzniklé škody. 4. Zákaz vstupu do Bonga na stanovenou dobu 5. Kolektivní trest.

Příloha č. 4: Otázky k polostrukturovanému rozhovoru

Pravidelní účastníci preventivních programů

1. okruh – Povědomí o preventivních programech

- Znáš pojem prevence?
- K čemu, podle tvého názoru, preventivní programy slouží?
- Na jakých preventivních programech ve tvém NZDM si byl účasten/účastna?

2. okruh – Důvod zúčastňování se preventivních programů

- Proč si byl účasten/účastna na preventivních programech? (např. zajímalo tě dané téma, chtěl si zabít čas, šel jsem na preventivní program s kamarády nebo si měl/a jiný důvod?)

3. okruh – Hodnocení dosavadních preventivních programů, kterých byl klient účasten

- Jaký preventivní program se ti nejvíce líbil a proč?
- Jaký preventivní program ti připadal nejméně atraktivní a proč?
- Mohou preventivní programy(aktivity klubu) změnit chování/jednání účastníků těchto programů(aktivit klubu)?
- Myslíš si, že má pořádání preventivních programů ve tvém NZDM smysl nebo ne?
- Zúčastníš se i dalších preventivních programů, které realizuje tvé NZDM?
- Myslíš, že je důležité, aby tvé NZDM pořádalo preventivní programy?

4. okruh – Vize preventivních programů do budoucna

- Zajímá tě nějaké téma, které by jsi chtěl/a v rámci preventivních programů zrealizovat?
- Jakou formou by si chtěl/a preventivní program na toto téma zrealizovat? (např. formou besedy, shlédnutí video, návštěva nějakého zařízení,..?)

Sociální pracovnice

1. okruh – **Pořádané preventivní programy**

- Kdo zajišťuje ve Vašem zařízení preventivní programy?
- Jakého charakteru jsou preventivní programy? (témata, forma,..)
- Souvisí tento charakter se zájmem ze strany klientů?
- Podílí se klienti přímo na preventivních programech?

2. okruh – **Zájem klientů o preventivní programy**

- Je zájem o preventivní programy z řad klientů?
- Jaká je účast klientů na preventivních programech?
- Je nějaké téma, které si klienti sami vyžádali?

3. okruh – **Působení preventivních programů na klienty**

- Víte o případě, kdy měl preventivní program dopad na klienta takový, že jste mohl/a vypožorovat změnu v jeho jednání/chování klienta?
- Jaké jsou ohlasy na preventivní programy z řad klientů?

4. okruh – **Plánování preventivních programů do budoucna**

- Jaké preventivní programy máte v plánu do budoucna?